

Motion till riksdagen 2023/24:2669

av **Märta Stenevi m.fl. (MP)**

Rättspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en haverikommission för att förhindra framtida allvarliga våldsbrott och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka och bygga ut tidiga insatser för barn i riskzon att hamna i kriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka och bygga ut tidiga insatser till föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet för barn yngre än tolv år att få öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka resurserna till socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa tillräckliga resurser till skolan och elevhälsan och kompetens i brottsförebyggande arbete och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra samverkan mellan skolan, socialtjänsten och polisen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka vårdens roll i det brottsförebyggande arbetet och möjliggöra ett snabbspår till psykiatrisk utredning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att elever kan få neuropsykiatrisk utredning på bup utan krav på medverkan eller intyg från skolan och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera narkotikastrafflagen för att se om det finns skäl att ändra i lagstiftningen i syfte att underlätta för personer med missbruk och beroende att söka hjälp och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa lokala brottsförebyggande samarbeten under ledning av polisen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett bättre förtroende mellan människor i socioekonomiskt utsatta områden och det offentliga Sverige och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla och sprida framgångsrika strategier för att stoppa skjutvapenvåldet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra polisyrket mer attraktivt och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra om polisutbildningen till en högskoleutbildning och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att renodla Polismyndighetens uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta fler områdespoliser och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en lex Maria för polisen och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en ny myndighet för att utöva tillsyn över Polismyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att Polismyndigheten vidtar åtgärder för att bryta tystnadskulturen inom myndigheten och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer avseende särskilda händelser och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer avseende hanteringen av mängdbrott och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta fler utredare med kompetens och erfarenhet av att utreda grova våldsbrott och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Polismyndigheten i uppdrag att stärka det interna samarbetet och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur handläggningstiderna vid Nationellt forensiskt centrum kan minska och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det förtroendeskapande arbetet i socioekonomiskt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa tillståndsplikten för kommuner och regioner som vill bedriva kamerabevakning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel samt genom regelbunden utvärdering säkerställa att tillämpningen sker rättssäkert och proportionerligt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur fler kan omfattas av vittnesskyddsprogram och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna att anmäla iakttagelser och se över en utökad tillgång till tolk vid dörrknackning och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka polisens kontaktcenter och öka tillgängligheten även lokalt och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över ytterligare förändringar av omedelbarhetsprincipen och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en möjlighet att sekretessbelägga häktningsbeslut i utevaro vid grova brott och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om tröskeln för att bli avvisad från en rättsal kan sänkas och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa en stadsplanering som främjar trygghet och skapa fler positiva mötesplatser och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inrättandet av en särskild fond för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av hållbara anläggningar och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sprida goda exempel på samverkan mellan fastighetsägare, offentliga aktörer och boende och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en storsatsning för att ge civilsamhället bättre långsiktiga förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ordningsvaktens ingripanden ska motiveras tydligt, rapporteras och följas upp och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en skyldighet för Polismyndigheten att löpande genomföra registerkontroller av ordningsvakter och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa befogenheten för ordningsvakter att kroppsvisitera personer för att fastställa deras identitet och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa befogenheten för ordningsvakter att transportera personer som har omhändertagits på grund av berusning eller vissa ordningsstörningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlänga utbildningen för ordningsvakter och säkerställa utbildningsinnehåll som rör proportionalitet, rättssäkerhet och enskildas fri- och rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla det myndighetsgemensamma arbetet och samverkan mot organiserad brottslighet för att förhindra införseln av vapen, narkotika och annat olagligt gods och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka Tullverkets befogenheter i kontrollverksamhet och brottsbekämpning med respekt för den personliga integriteten och enskildas fri- och rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en regel om att behov och proportionalitet ska prägla alla ingripanden som tulltjänstemän genomför och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att alla ingripanden motiveras och dokumenteras utförligt och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna att förverka brottsvinster och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka informationsutbytet mellan myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett förbud för vissa näringsidkare att ta emot kontanta betalningar som överstiger ett visst belopp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en beloppsgräns för kontantinsättningar i insättningsautomater och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet mot penningtvätt och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet mot välfärdsbrott och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa gemensamma skrivningar om arbetet mot arbetslivskriminalitet i respektive myndighets instruktion och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler branscher bör prioritera arbetet mot arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och stärka det straffrättsliga skyddet mot arbetskraftsexploatering och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och utveckla civilsamhällesorganisationernas roll i att ge stöd till arbetstagare och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta ytterligare åtgärder för att nå ut med information om rättigheter, skyldigheter och möjligheter till stöd till de arbetstagare som riskerar att utsättas för arbetslivskriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphandlande statliga och kommunala myndigheter, i egenskap av avtalsparter, bör följa upp att krav om

- arbetsrättsliga villkor i upphandlingsavtalen efterlevs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsmiljöverket ett brottsutredande uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
 63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer som ett nytt målområde i den nationella folkhälsopolitiken och tillkännager detta för regeringen.
 64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utbildning i bemötande av utsatta för kommersiell sexuell exploatering, prostitution och människohandel bör införas i polisutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
 65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablera läns- eller regionövergripande centrum som syftar till att motivera vuxna som begår eller är i riskzon för att begå sexköpsbrott att ändra sitt beteende, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta myndigheternas arbete med att bättre upptäcka våld i nära relationer och tillkännager detta för regeringen.
 67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra informationsutbytet mellan myndigheter när det gäller förebyggande arbete och tillkännager detta för regeringen.
 68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ge lämplig myndighet i uppdrag att sprida kunskap om våld i barn och ungas nära relationer och tillkännager detta för regeringen.
 69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka insatser kommuner erbjuder barn och unga som utsatts för våld i en nära relation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inrättandet av fler mansmottagningar och tillkännager detta för regeringen.
 71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kontaktförbud ska kunna gälla större geografiska områden än i dag och tillkännager detta för regeringen.
 72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka straffreduktionen för flerfaldig brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
 73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det inte ska vara möjligt att köpa samtycke till sex och tillkännager detta för regeringen.
 74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa minimistraffet för grov kvinnofridskränkning till två års fängelse och tillkännager detta för regeringen.
 75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa psykisk misshandel som ny brottstyp och tillkännager detta för regeringen.
 76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en kontrollplikt avseende målsägandens ålder och tillkännager detta för regeringen.
 77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brottet utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling bör inkorporeras i brottet våldtäkt mot barn och tillkännager detta för regeringen.

78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den straffrättsliga lagstiftningen i högre utsträckning ska inkludera sexuella kränkningar och övergrepp på internet och sugardejtningsplattformar och tillkännager detta för regeringen.
79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör ändras och tillkännager detta för regeringen.
80. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som utsätts för sexköp eller kommersiell sexuell exploatering ska betraktas som brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
82. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över brottsoffrens tillgång till adekvata traumabehandlingar och tillkännager detta för regeringen.
83. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vården till följd av sexuella övergrepp kan bli kostnadsfri och tillkännager detta för regeringen.
84. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att kartlägga eftervårdets uttryck och lämna konkreta förslag på lösningar och tillkännager detta för regeringen.
85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att inget barn med skyddade personuppgifter eller med skyddat boende ska tvingas till umgänge med en förälder mot sin vilja och tillkännager detta för regeringen.
86. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för barn att få egna juridiska ombud i mål om vårdnad och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
87. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Domstolsverket i uppdrag att ta fram och genomföra utbildningsinsatser för verksamma jurister på domstolarna och tillkännager detta för regeringen.
88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inrättandet av ett ekonomiskt stöd för personer som lever med skyddade personuppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
89. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta bort avgiften för skyddade boenden i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
90. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad ska tas bort i vissa situationer och tillkännager detta för regeringen.
91. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett permanent samordningscentrum och tillkännager detta för regeringen.
92. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att utredningar som gjorts kring myndigheters rutiner och handläggning av bortförandeärenden följs upp och leder till förbättringar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
93. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn som olovligt förts ut ur landet inte automatiskt ska utskrivas från folkbokföringen och förlora sina svenska medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

94. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utfärda utreseförbud i fler fall och tillkännager detta för regeringen.
95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera oskuldskontroller, oskuldsingrepp, utfärdande av oskuldsintyg och omvändelseförsök och tillkännager detta för regeringen.
96. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen ska utvisas för att den lämnar en relation som bygger på hedersförtryck, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
97. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att socialtjänsten aldrig ger information till vårdnadshavare som kan innebära akut risk för att barn utsätts för brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
98. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra insatser i regionerna mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
99. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra insatserna i kommunerna mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
100. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inrättandet av resurscentrum i varje län för att utöka tillgången till hjälp för utsatta och tillkännager detta för regeringen.
101. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra samverkan mellan myndigheter och säkerställa att resoluta ingripanden sker i ett tidigt skede och tillkännager detta för regeringen.
102. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka forskningen kring hur man förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer och tillkännager detta för regeringen.
103. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka hatbrottsarbetet inom polisen och tillkännager detta för regeringen.
104. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra det förebyggande arbetet inom skolan och på nätet och tillkännager detta för regeringen.
105. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa jämlikhetsdata och tillkännager detta för regeringen.
106. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över införandet av en specialiserad stödlinje för de som utsätts för hatbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
107. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med att bekämpa hatbrott på nätet och ställa större krav på internetplattformarna och tillkännager detta för regeringen.
108. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lägga till kön som grund för hatbrott och tillkännager detta för regeringen.
109. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda funktionsnedsättning som grund för hatbrott och tillkännager detta för regeringen.
110. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa dumpningen av avfall såväl på land som i vatten och tillkännager detta för regeringen.
111. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet mot illegal jakt och tillkännager detta för regeringen.

112. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ansvarslag på EU-nivå där företag hålls ansvariga för miljöbrott och brott mot mänskliga rättigheter i hela sina leverantörskedjor och tillkännager detta för regeringen.
113. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett ekocidbrott och tillkännager detta för regeringen.
114. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa kamerabevakning på slakterier och tillkännager detta för regeringen.
115. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka fiskekontrollerna inom yrkesfisket och se över behovet av skärpta straff inom ålfisket och tillkännager detta för regeringen.
116. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet med att säkerställa behandlingens effektivitet och förhindra återfall och tillkännager detta för regeringen.
117. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att avskaffa vissa kortare fängelsestraff som påföljd och tillkännager detta för regeringen.
118. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om att tidsbestämda straff ska kunna utdömas upp till 23 år och tillkännager detta för regeringen.
119. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka uppföljning och utslussning av de som avtjänat sitt straff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
120. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa nya alternativ till anstaltsvistelse och tillkännager detta för regeringen.
121. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa hemarrest och områdesarrest som alternativ till häktning och tillkännager detta för regeringen.
122. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa ett starkt stöd till anhöriga och tillkännager detta för regeringen.
123. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet med ett nationellt avhopparsprogram och tillkännager detta för regeringen.
124. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheten för avhopparverksamheten att stödja personer i nära relationer med personer i kriminella nätverk och tillkännager detta för regeringen.
125. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över systemet för tillsyn av avhopparverksamheterna och tillkännager detta för regeringen.
126. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en tillståndsplikt för avhopparverksamheter och tillkännager detta för regeringen.
127. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över konsekvenserna av att avhopparverksamhet bedrivs av vinstdrivande aktörer och tillkännager detta för regeringen.
128. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bygga ihop utslussningen från kriminalvårdsanstalter och särskilda ungdomshem bättre med avhopparverksamheterna och tillkännager detta för regeringen.
129. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred reform av tvångsvården för barn och unga, inklusive den slutna ungdomsvården, och tillkännager detta för regeringen.

130. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlänga den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård och tillkännager detta för regeringen.
131. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka säkerheten för både placerade och personal på institutionerna och tillkännager detta för regeringen.
132. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rättssäkerheten för de som placeras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
133. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att placerade ungdomars rätt till vård och utbildning efterlevs och tillkännager detta för regeringen.
134. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett omedelbart stopp för avskiljningar och tillkännager detta för regeringen.
135. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa ett stärkt motiveringsarbete på ungdomshemmen och tillkännager detta för regeringen.
136. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja kompetensen hos och utbildningen för personalen och tillkännager detta för regeringen.
137. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra uppföljning och utslussning av de som dömts till slutna ungdomsvård och avtjänat sitt straff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
138. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka alternativen till tvångsvård och se över hur inflödet till tvångsvården kan minskas och tillkännager detta för regeringen.
139. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en brottsofferlag och tillkännager detta för regeringen.
140. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inrättandet av ett krisstöd till barn som drabbas av brott och trauma i samband med skjutningar och sprängningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
141. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en ny nationell stödlinje för anhöriga till kriminella och tillkännager detta för regeringen.
142. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheten för brottsutsatta att få målsägandebiträde och tillkännager detta för regeringen.
143. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett utökat skadeståndsansvar för staten och tillkännager detta för regeringen.
144. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inkomsttaket för att få rättshjälp och tillkännager detta för regeringen.
145. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Brottsoffermyndigheten i uppdrag att förstärka sin roll som kunskapscentrum för brottsofferfrågor och tillkännager detta för regeringen.
146. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över införandet av en brottsofferombudsman och tillkännager detta för regeringen.
147. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga kommunernas arbete med att erbjuda stöd och hjälp och tillkännager detta för regeringen.
148. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Socialstyrelsen ska ta fram en vägledning för att stödja kommunernas socialtjänster i det brottsofferstödande arbetet och tillkännager detta för regeringen.

149. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Polismyndigheten bör ges i uppdrag att utveckla ett stöd för medarbetare att uppfylla skyldigheten att lämna information till brottsutsatta och tillkännager detta för regeringen.
150. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för Polismyndigheten att förmedla uppgifter om brottsutsatta och tillkännager detta för regeringen.
151. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ny lagstiftning om hemliga tvångsmedel alltid ska möta högt ställda krav på rättssäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
152. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en regelbunden utvärdering av de ingrepp i den personliga integriteten som den straffrättsliga lagstiftningen innebär och tillkännager detta för regeringen.
153. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en bred utredning om hur diskrimineringslagen kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
154. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett heltäckande skydd mot diskriminering i offentlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
155. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur rättshjälpssystemet kan göras mer generöst och tillkännager detta för regeringen.
156. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur Sverige fullt ut ska leva upp till FN:s konvention om rasdiskriminering och tillkännager detta för regeringen.
157. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur Sverige fullt ut ska leva upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
158. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om att lägga till funktionsnedsättning som grund för hets mot folkgrupp och tillkännager detta för regeringen.
159. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka antidiskrimineringsbyråerna och tillkännager detta för regeringen.
160. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstifta om att möten alltid ska redovisas och om att införa ett transparensregister och tillkännager detta för regeringen.
161. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa lagen om anonyma partibidrag och se över straffansvaret och tillkännager detta för regeringen.
162. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda utländsk finansiering av partier och tillkännager detta för regeringen.
163. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge en myndighet i uppdrag att inrätta en funktion som ska stödja myndigheter med praktiska råd och verktyg och tillkännager detta för regeringen.
164. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge en myndighet i uppdrag att ta fram kunskapsunderlag och tillkännager detta för regeringen.
165. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ändringar i lagstiftningen som gör att myndigheter vid behov kan minska enskilda beslutsfattares eller handläggares utsatthet och tillkännager detta för regeringen.

166. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tryggheten för förtroendevalda i kommuner och regioner och tillkännager detta för regeringen.
167. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvidga det straffrättsliga skyddet till opinionsbildare som arbetar inom civilsamhället och till personer som utövar ett ideellt engagemang, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
168. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera handlingsplanen Till det fria ordets försvar och tillkännager detta för regeringen.
169. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga riskerna med att använda AI för att bekämpa brott samt åtgärder för att minska riskerna och tillkännager detta för regeringen.
170. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att AI används och utvecklas med respekt för grundläggande fri- och rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
171. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge polisen möjlighet att samarbeta bättre med utländska myndigheter för att bekämpa terrorism och brottslighet över landsgränserna och tillkännager detta för regeringen.
172. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kriminalisering av förnekelse av bl.a. Förintelsen och tillkännager detta för regeringen.
173. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att enskilda brottsoffer ska få ett bättre skydd av bestämmelsen om hets mot folkgrupp och tillkännager detta för regeringen.
174. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett förbud mot rasistiska organisationer och tillkännager detta för regeringen.
175. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grundlagsskydda domstolarnas oberoende och tillkännager detta för regeringen.
176. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en domstolsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.
177. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grundlagsskydda advokaters oberoende och tillkännager detta för regeringen.
178. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera nämndemannasystemet och tillkännager detta för regeringen.
179. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvalificerad majoritet ska gälla vid grundlagsändringar och tillkännager detta för regeringen.
180. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grundlagsändringar bara ska göras efter ett mellanliggande ordinarie riksdagsval och tillkännager detta för regeringen.
181. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över i vilka situationer ett avsteg från beredningskravet kan vara acceptabelt och tillkännager detta för regeringen.
182. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftning som är särskilt viktig ur rättsstatlig eller demokratisk synvinkel alltid ska föregås av en kvalificerad och från regeringen oberoende utredning och tillkännager detta för regeringen.
183. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Lagrådets ställning bör stärkas såtillvida att i de fall regeringen frångår Lagrådets synpunkter ska regeringen redovisa skälen för detta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

184. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska motivera varför det inte anses nödvändigt att inhämta Lagrådets yttrande och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

En av förutsättningarna för en välfungerande demokrati är att alla människor kan känna sig trygga och säkra. Så är det inte idag. Det dödliga våldet har blivit en del av många människors vardag. Alltför många föräldrar får se sina barn bli offer för skjutningar och gängkriminalitet. Att bryta våldsspiralen börjar med att ge varje barn som växer upp i Sverige en tro på sig själv och sin framtid och en utbildning som rustar för att ta sig an den framtiden. Samtidigt behövs riktade brottsförebyggande insatser för att ge stöd till barn i riskzon att hamna i kriminalitet. Stödet till föräldrar måste också förstärkas och en haverikommission tillsätts för att ta reda på vad samhället kunde ha gjort för att förhindra allvarliga våldsbrott.

De rättsvårdande myndigheternas arbete måste fortsätta stärkas och effektiviseras för att skapa trygghet på gator och torg och för att fler brottsoffer ska få upprättelse. Fler insatser behövs för att komma åt nätverkens finansiering och stoppa såväl välfärdsbrotten som handeln med narkotika och vapen. Det ska vara så svårt och olönsamt att bedriva organiserad brottslighet att gängen drar sig tillbaka.

Mäns våld mot kvinnor är ett av Sveriges största samhällsproblem – och måste behandlas med samma kraft som kampen mot gängkriminaliteten. Vi måste kraftsamla och motverka alla former av våld, oavsett om det rör sig om hedersrelaterat våld och förtryck eller våld i nära relationer. Vi måste göra mer för att skydda barn som utsätts för våld och sexuell exploatering eller som tvingas bevittna våld mot en anhörig. Efterväldet måste kartläggas och ett omfattande arbete inledas med att bekämpa både dess orsaker och dess konsekvenser. Kvinnojourernas livsviktiga arbete måste tryggas.

Vi måste förstärka samhällets insatser för att rehabilitera människor som dömts för brott och förhindra återfall. Vi har inte råd att misslyckas. Därför måste Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete förstärkas. Det behövs ett nationellt ansvar för avhoppbarverksamheterna och insatser för att säkerställa deras effektivitet och kvalitet. Den slutna ungdomsvården måste reformeras för att skapa en trygg och säker miljö som ger unga bättre verktyg att lyckas i livet – inte sämre. Alla människor ska få stöd och upprättelse om de utsätts för brott, men i verkligheten sviker samhället många idag. Därför vill vi inrätta en ny brottsofferlag och genomföra ett flertal insatser för att stärka brottsoffrets ställning.

I en rättsstat är alla människor lika inför lagen. I takt med att en mer repressiv och auktoritär politik tar form i Sverige genom Tidöavtalet, krävs insatser på flera nivåer för att trygga rättssäkerheten. Det handlar dels om att säkerställa att nya lagar som inskränker individens rättigheter genomgår en omfattande granskning, dels om att säkerställa domstolars och myndigheters oberoende. Den personliga integriteten och rätten att inte bli diskriminerad måste respekteras både i lagstiftningen och i brottsbekämpningen. Vi vill grundlagsskydda advokaters oberoende, för att säkerställa advokatens ställning över tid.

Miljöpartiet har politiken för att öka tryggheten och trycka tillbaka våldet, samtidigt som vi slår vakt om rättsstaten och de principer som det demokratiska samhället vilar på.

Brottsförebyggande insatser i kampen mot organiserad brottslighet

Att förebygga att skjutningar och andra allvarliga våldsbrott begås och att unga människor dras in i gängen måste få högsta möjliga prioritet. Vi måste bryta ny-rekryteringen så att gängen slutar växa, annars kommer vi aldrig ur våldsspiralen. Vi måste skapa ett jämlikt och socialt rättvist Sverige där alla barn har lika goda uppväxtvillkor och förutsättningar för ett bra liv. Det behövs kraftfulla satsningar på att stärka förskola och skola, motverka skol- och boendesegregationen och öka inkluderingen på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Att bekämpa barnfattigdom, socialt utanförskap och arbetslöshet är oerhört viktigt. Bara med en stark välfärd och ett inkluderande samhälle kan vi stoppa de mekanismer som ligger till grund för ojämlikhet och brottslighet. Dessutom behöver vi arbeta mycket bredare och kraftfullare med riktade brottsförebyggande insatser.

En haverikommission behövs

Det är avgörande att sociala och rättsvårdande myndigheter kliver in resolut för att stoppa brottslighet. Det gäller både för de människor som riskerar att hamna i kriminalitet och för de som redan befinner sig i en kriminell miljö. Det är vanligt att personer som dömts för allvarliga våldsbrott tidigare har varit föremål för olika typer av sociala insatser, antingen frivilliga eller obligatoriska.

Miljöpartiet vill tillsätta en haverikommission som ska ta reda på vilket stöd personer dömda för allvarliga våldsbrott har fått under sitt liv, till exempel av skolan, socialtjänsten, på särskilda ungdomshem och andra offentliga institutioner. Vad hade kunnat göras annorlunda för att förebygga grova våldsbrott och för att förhindra att en ung person involveras i ett gäng? Hade myndigheterna kunnat agera tidigare? Fanns det signaler från personen själv eller anhöriga som inte togs på allvar? Fick föräldrarna tillräckligt med stöd när de ropade på hjälp? Det skulle gagna hela samhället om dessa frågor fick svar. På så sätt kan vi lära oss av våra misstag och hur vi kan arbeta tidigare och mer effektivt med både preventivt och återfallsförebyggande arbete.

Stötta föräldrar och barn i riskzon

Vi måste agera mycket tidigare idag för att fånga upp de barn som är på väg åt fel håll. Antalet gängkriminella i Danmark har minskat med en tredjedel på 10 år. Men det är inte hårdare straff, visitationszoner eller militärer i förorten som har gett den här effekten. Forskarna lyfter istället upp sociala insatser i tidiga år som de starkast bidragande faktorerna.

Miljöpartiet vill se mer omfattande förebyggande insatser för de barn som uppvisar tydliga riskbeteenden. Vi behöver fånga upp pojkar och unga män i riskzon tidigt. I Danmark används modellen ”De aktive drenge”, där unga pojkar i riskzon identifieras tidigt, t ex vid 9–10 års ålder. Socialarbetare, lärare och andra yrkesverksamma kopplas in och erbjuder stöd och vägledning. Denna framgångsrika modell, såväl som andra modeller som gett god effekt utomlands, behöver översättas till den svenska kontexten och genomföras här. Även i Sverige finns flera framgångsrika exempel som vi kan bygga vidare på.

Även om föräldrarna brukar känna barnet bäst kan det vara svårt för dem att själva avgöra när ett barn är särskilt aggressivt eller har svårt i kontakten med andra. Det förekommer också att det finns brister i hemmiljön som gör att barnen utvecklar problematiska beteenden. I dessa fall spelar mödravårdscentraler (MVC), barnavårdscentraler (BVC), förskolan, skolan, elevhälsan och socialtjänsten centrala roller i att hjälpa barnet och föräldrarna. Det förutsätter dock att dessa aktörer har kompetens att identifiera riskfaktorer och kan sätta in rätt insatser vid rätt tidpunkt.

Miljöpartiet vill höja kompetensen kring brottsförebyggande arbete hos alla de samhällsaktörer som tidigt möter barn och unga för att identifiera riskfaktorer och kunna sätta in åtgärder tidigt. Det är viktigt att nå en effektiv samverkan mellan MVC, BVC, förskola, skola och socialtjänst i detta arbete. Miljöpartiet vill se fler familjecentraler och sprida och utveckla den så kallade Rinkebymodellen med upprepade hembesök till föräldrar i samverkan mellan BVC och socialtjänst, och även få in förskolan i samarbetet. Det behövs fler hembesök som görs under en längre period. Programmet bör dessutom inkludera förskolepersonal och vårdpersonal.

I de fall där föräldrarna inte vill att barnen ska få hjälp från socialtjänsten kan det behövas större möjligheter till insatser. Den 24 maj 2023 fattade riksdagen därför beslut om en sänkt åldersgräns för öppna insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke (prop. 2022/23:64). Åldersgränsen för när barn ska kunna få egna insatser även om förälder inte samtycker sänks från 15 år till 12 år. Det är ett steg i rätt riktning. Miljöpartiet anser dock att även yngre barn ska kunna få sådana insatser, till exempel delta i en stödgrupp med andra barn till föräldrar med missbruksproblem. Vi anser att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag som innebär att även barn under 12 år ska kunna få del av öppna insatser.

Förbättra skolans och elevhälsans brottsförebyggande arbete

Tidiga skolmisslyckanden, dålig anknytning till skolan och en dålig skolmiljö är alla riskfaktorer för en ung persons hälsa och utveckling, inklusive risken att hamna i kriminalitet. Skolan kan också utgöra en skyddsfaktor för att barn och unga inte ska bli kriminella. Ett positivt skolklimat, framgångar med skolarbetet och att den unge är motiverad att lära sig utgör faktorer som kan hjälpa unga personer att hålla sig borta från brottslighet. En välfungerande skolgång kan alltså medföra att barn och unga inte blir kriminella medan en icke-fungerande skolgång på samma sätt kan innebära en riskfaktor för ett kriminellt leverne. Det måste också finnas utrymme för nya chanser och val vilket är varför vi vill satsa på utökade möjligheter inom komvux och vuxenutbildningen generellt.

Utöver att säkerställa en likvärdig skola för alla är det nödvändigt att kunskapen i skolan för att identifiera riskbeteenden höjs och samverkan med andra aktörer i det brottsförebyggande arbetet stärks. När kompetensen i brottsförebyggande arbete finns och myndigheter samordnar sina insatser finns det också goda möjligheter att barn får stöd tidigt. Ingen elev ska falla mellan stolarna. Fortsatta satsningar på höjda resultat i skolan och tidiga insatser för de som halkar efter är avgörande för att stoppa nyrekryteringen till de kriminella gängerna.

Elevhälsan har en roll i att identifiera gränsöverskridande beteenden och delta i det tidiga brottsförebyggande arbetet. Det är viktigt att säkerställa att elevhälsan har kompetens i brottsförebyggande arbete, kan identifiera problem och i samverkan med

andra aktörer göra något åt dem. Det är också centralt att elevhälsan arbetar strategiskt i det främjande och förebyggande arbetet och inte bara åtgärdande. Detta kräver att elevhälsan har tillräckliga resurser, och att dessa är fördelade så att de skolor som har störst behov också har bäst möjligheter att satsa på fler anställda, mindre grupper och insatser i rätt tid.

Förstärk vårdens brottsförebyggande roll

Miljöpartiet vill öka vårdens roll i det förebyggande arbetet med barn och unga i riskzon.

Vården behöver få en större roll i det strukturerade förebyggande arbetet. Normbrytande beteende hänger ofta samman med odiagnostiserade tillstånd, många gånger med neuropsykiatrisk problematik. Rätt behandlade kan människor få verktyg att själva vända utvecklingen. Vi vill möjliggöra ett snabbspår till psykiatrisk utredning. Det är också viktigt att elever kan få neuropsykiatrisk utredning på bup utan krav på medverkan eller intyg från skolan, så att detta inte blir en ytterligare barriär.

Utvärdera narkotikastrafflagen

Sedan 1988 är det straffbart att bl.a. inneha och bruka narkotika i Sverige. Lagen har inte utvärderats. När det nu har gått 35 år efter att den svenska kriminaliseringen infördes vet vi fortfarande mycket lite om dess effekter. Därför var det en stor framgång att ett enigt socialutskott ställde sig bakom tillkännagivandet om att dagens narkotikapolitik behöver utvärderas. ”En fortsatt restriktiv narkotikapolitik måste kombineras med en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för att minimera de skador narkotikan orsakar”, slog ansvarigt utskott fast. Flera aktörer, inklusive SKL (numera SKR), har återkommande framfört att lagen bör utvärderas för att reda ut om den försvårar hjälpinsatser för människor med beroendesjukdom eller inte. Sverige bör snarast utvärdera den kriminalisering som infördes 1988 och i den utredningen även se till exempel från andra länders politik.

Förstärk kommunernas ansvar och förutsättningar

Kommunernas brottsförebyggande ansvar behöver förstärkas. Den första juli 2023 trädde en ny lag i kraft som ger kommuner ett ansvar för det brottsförebyggande arbetet, något Miljöpartiet har arbetat för. Enligt den nya lagen ska kommunerna kartlägga brottsligheten inom sitt geografiska område och ta fram en lägesbild. Utifrån lägesbilden ska de sedan ta ställning till behovet av åtgärder och besluta om en åtgärdsplan. Kommunerna ska också ta ett visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion.

Samtidigt behöver kommunerna ökade resurser för att arbeta uppsökande för att förebygga brott. Socialtjänsten har en oerhört viktig roll i att förebygga kriminalitet och ge stöd och hjälp till barn och familjer. Trots det finns alldeles för lite resurser i många kommuner. Socialtjänsten behöver ökade resurser för att arbeta förebyggande och fullt ut erbjuda individanpassat stöd och insatser i bistånd till individer och familjer. Även vissa generella insatser utan biståndsbedömning bör kunna erbjudas.

Vi behöver skapa lokala samarbeten under ledning av kommunen, där kommunens socialtjänst, skola, polis, civilsamhälle, fritidsverksamhet m.fl. ingår. Vi vill skapa ett bättre förtroende mellan människor som bor i socioekonomiskt utsatta områden och myndigheterna. Det gör vi genom mer uppsökande verksamhet och bättre samhällsintroduktion men också genom att fler myndigheter, stadsdelsförvaltningar och kommunkontor flyttar till dessa områden.

Kommunerna behöver också rejäl uppbackning från nationell nivå för att lyckas med uppdraget. Trygghetsberedningen har i ett delbetänkande (SOU 2022:67) föreslagit en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Enligt förslaget ska regeringen ta fram ett inriktningsdokument som beskriver de insatsområden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Regeringen rekommenderas också utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden inom ramen för kraftsamlingen. För att stötta genomförandet av en sådan kraftsamling föreslås att en särskild organisation tillsätts för en period av fem år med möjlighet till förlängning efter det. Den särskilda organisationen föreslås ta formen av en kommitté. Miljöpartiet anser att förslaget är bra och uppmanar regeringen att snabbt komma igång med det arbetet.

Utveckla och sprid framgångsrika strategier för att stoppa skjutvapenvåldet

Det finns flera strategier som används framgångsrikt för att minska skjutvapenvåldet, exempelvis ”Sluta skjut”. Vilka strategier och metoder som bör användas beror bland annat på de lokala förutsättningarna och utmaningarna. Det är mycket viktigt att arbetet med att utveckla och sprida framgångsrika strategier förstärks.

Miljöpartiet vill

- Tillsätta en haverikommission för att förhindra framtida allvarliga våldsbrott
- Förstärka och bygga ut tidiga insatser för barn i riskzon att hamna i kriminalitet
- Förstärka och bygga ut tidigt stöd till föräldrar, bland annat genom fler familjecentraler och fler hembesök under en längre tidsperiod
- Införa en möjlighet för yngre barn än 12 år att få öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke
- Öka resurserna till socialtjänsten
- Säkerställa tillräckliga resurser till skolan och elevhälsan och kompetens i brottsförebyggande arbete
- Förbättra samverkan mellan bl.a. skolan, socialtjänsten och polisen
- Öka vårdens roll i det brottsförebyggande arbetet och möjliggöra ett snabbspår till psykiatrisk utredning
- Säkerställa att elever kan få neuropsykiatrisk utredning på bup utan krav på medverkan eller intyg från skolan
- Utvärdera narkotikastrafflagen för att se om det finns skäl att ändra i lagstiftningen i syfte att underlätta för personer med missbruk och beroende att söka hjälp
- Skapa lokala brottsförebyggande samarbeten under ledning av polisen
- Skapa ett bättre förtroende mellan människor i socioekonomiskt utsatta områden och det offentliga Sverige

- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att regeringen låter utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden inom ramen för kraftsamlingen
- Utveckla och sprida framgångsrika strategier för att stoppa skjutvapenvåldet.

En mer effektiv och bättre rustad polisorganisation

Polismyndigheten har det övergripande ansvaret för att upprätthålla ordning och säkerhet och säkerställa trygghet för alla som bor i Sverige. För att ta itu med det ökade våldet har myndigheten tillförts stora resurser de senaste åren, med en målbild om 10 000 fler poliser år 2024. Tillskotten är välbehövliga. Men minst lika viktigt är att resurserna används effektivt och att ledning och styrning anpassas till uppdraget.

Övergripande förbättringsområden

Polisyrrket behöver bli mer attraktivt. Det bör göras genom att fortsätta höja lönerna, förbättra arbetsmiljön och ge rätt förutsättningar och verktyg för att göra ett bra jobb.

Miljöpartiet vill utreda hur polisutbildningen kan göras om till en högskoleutbildning. Utbildningen bör förlängas till tre år och utvecklas kontinuerligt genom samverkan med akademi och forskning. Vi behöver även se över antagningsprocessen. En viktig aspekt är att detta kan stärka polisens lärandekultur över tid.

Polismyndighetens uppdrag bör renodlas genom att ta bort uppgifter som inte har en direkt koppling till polisens kärnverksamhet. Utfärdande av pass är ett exempel. Resurser bör frigöras så att fler civilanställda kan anställas. Detta gör det möjligt för poliser att finnas där de verkligen behövs. Till exempel finns ett stort behov av fler områdespoliser som kan verka i utsatta områden. Det kan bidra till ökad trygghet och att brott förebyggs men också skapa ett starkare förtroende och tillit mellan boende och polisen.

Polismyndighetens ledning har bekräftat något som många poliser och Polisförbundet har påtalat, nämligen att det finns en tystnadskultur i delar av myndigheten. Polisens egna medarbetarundersökningar visar att 30 procent av personalen anser att det finns en tystnadskultur på myndighetsnivå¹. Poliser har hävdat att tystnadskulturen lett till att medarbetare inte öppet vågar kritisera myndigheten. Det är en mycket allvarlig situation och något som kan antas påverka både arbetsmiljö och myndighetens institutionella lärande. Det kan i sin tur leda till att myndigheten inte fullföljer sitt uppdrag tillräckligt effektivt. Miljöpartiet anser att regeringen bör säkerställa att Polismyndigheten vidtar åtgärder för att bryta tystnadskulturen och skapa en ökad transparens och ett samtalsklimat där medarbetare vågar göra sina röster hörda.

Det finns ett behov av att förbättra ledning och styrning inom Polismyndigheten. Som lyfts i Riksrevisionens senaste granskningar behöver polisen i högre grad bli en lärande organisation som kontinuerligt utvecklar arbetssätt och metoder. Det kan handla om utredningsmetodik, det förebyggande arbetet och hanteringen av särskilda händelser.

¹ SVT, 23 april 2023, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/polischefen-om-kritiken>.

Förbättrad lärandekultur genom en ”lex Maria” för polisen

Det behövs bättre strukturer för att lära av misstag inom polisen. Polisen behöver sin egen ”lex Maria”-funktion och en skyldighet att rapportera missförhållanden.

Förbättrad tillsyn genom att inrätta en polisinspektion

Det förekommer idag ingen regelbunden och systematisk extern granskning av Polismyndigheten på samma vis som Inspektionen för vård och omsorg eller Skolinspektionen fungerar. En polisinspektion skulle inte bara kunna utvärdera enskilda skeenden som hur påsk- eller Husbykravallerna startade och hanterades, utan även på strukturell nivå se över hantering av skjutningar i gängmiljö, butiksstölder, sexualbrott eller profilering/kontroller. Detta oavsett om myndigheten fått in anmälningar eller själv initierat granskning.

Hanteringen av särskilda händelser och mängdbrott

Riksrevisionen har nyligen granskat Polismyndighetens arbete i två rapporter – en om arbetet med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet och en om polisens hantering av mängdbrott. Riksrevisionen riktar omfattande kritik mot Polismyndigheten, bland annat för att inte använda sina resurser effektivt, för att inte genomföra uppföljningar av sina operationer eller systematiskt dokumentera sin verksamhet och för att inte dra lärdomar eller ta åt sig kritik. Mot bakgrund av kritiken anser Miljöpartiet att särskilda åtgärder behöver vidtas för att förbättra verksamheten.

Polismyndigheten kan besluta om en särskild händelse vid plötsliga och oförutsedda händelser, som naturkatastrofer, terrordåd och stora olyckor. Det kan också handla om inplanerade händelser som större demonstrationer eller för att få kontroll på gängvåldet. Grov brottslighet var det tredje vanligaste skälet till att fatta beslut om särskild händelse under perioden 2015–2021. Av det skälet är det mycket viktigt att de särskilda händelserna fungerar och är effektiva.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att särskilda händelser kan vara ett effektivt sätt att leda arbetet under de första timmarna eller dagarna. Särskilda händelser som pågår under längre tid än så gör större skada än nytta eftersom de ofta innebär resursförflyttningar som ger negativa konsekvenser i de lokalpolisområden som måste bistå med resurser. Riksrevisionen bedömer därför att bekämpning av grov brottslighet inte bör ske genom långvariga särskilda händelser. Riksrevisionens granskning visar också att Polismyndigheten inte kan redogöra för vare sig det totala antalet särskilda händelser eller antalet särskilda händelser med inriktning mot grov brottslighet, eller den totala merkostnaden för dessa. För över hälften av de särskilda händelser som rör grov brottslighet (53,5 procent) är de eventuella merkostnaderna inte möjliga att spåra. Det är allvarligt.

Granskningen visar vidare att det saknas information om hur länge de särskilda händelserna pågick, hur många årsarbetskrafter som involverades och från vilka delar av myndigheten resurser skickades. Vidare är det inte möjligt att avgöra vilka polisiära eller utredningsmässiga åtgärder som genomfördes. Riksrevisionens bedömning är att det i dagsläget inte är möjligt att mäta om särskilda händelser riktade mot grov brottslighet ger effekt. Riksrevisionen rekommenderar Polismyndigheten att utveckla kriterier

för vilka situationer som ska hanteras i särskilda händelser, ta fram en nationell lägesbild inför resursförflyttningar, utveckla dokumentation av särskilda händelser och följa upp och utvärdera dem. Myndigheten bör också säkerställa att kunskaper och erfarenheter om särskilda händelser sprids på ett systematiskt sätt till alla berörda delar av organisationen.

Miljöpartiet anser att regeringen bör säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer.

Avseende mängdbrotten visar Riksrevisionens granskning att mängdbrotten utgör mer än 80 procent av alla anmälda brott. Det handlar om stöld, skadegörelse, bedrägeri, misshandel m.m. Mängdbrott kan dessutom ha starka samband med grov organiserad brottslighet. Riksrevisionens granskning visar att polisens hantering av mängdbrott är ineffektiv. Bristerna beror bland annat på att polisen inte har lyckats bemanna lokalpolisområdena i tillräcklig utsträckning, inte genomför nödvändig kompetensutveckling och sätter för snäva gränser för antalet civilanställda. Riksrevisionen konstaterar att trots stora anslagsökningar, fler anställda och en genomgripande omorganisation har ändå resultaten av mängdbrottshanteringen blivit sämre sett till uppkläring. Riksrevisionen bedömer att läget är allvarligt. Om Polismyndigheten inte kommer tillrätta med problemen kan det på sikt leda till att brottsutsatta privatpersoner, näringsidkare och organisationer inte får sin trygghet och säkerhet tillgodosedd.

Riksrevisionen rekommenderar Polismyndigheten att se till att verksamhetens behov och tillgången på kompetens är styrande för hur många poliser och civil personal som anställs. Polisens kontaktcenter ska vara fullbemannat och samverkan ska öka mellan kontaktcenter och jourmiljön. Systemet med e-anmälningar ska ses över för att höja kvalitén, och brottsamordningen ska stärkas på alla nivåer. Även vidareutbildningen ska ses över utifrån verksamhetens behov. Miljöpartiet anser att regeringen bör säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer.

Miljöpartiet vill

- Göra polisycket mer attraktivt
- Utredda hur polisutbildningen kan göras om till en högskoleutbildning
- Renodla myndighetens uppdrag
- Tillsätta fler områdespoliser
- Att en "lex Maria" för polisen inrättas
- Att en ny myndighet inrättas för att utöva tillsyn över Polismyndigheten
- Att regeringen säkerställer att Polismyndigheten vidtar åtgärder för att bryta tystnadskulturen inom myndigheten
- Att regeringen säkerställer att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer avseende särskilda händelser
- Att regeringen säkerställer att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer avseende hanteringen av mängdbrott.

Ökade möjligheter att klara upp fler allvarliga våldsbrott

Under de senaste tio åren har det skett en kraftig ökning av det dödliga våldet i kriminella miljöer. Förra året inträffade 391 skjutningar i Sverige. 62 personer miste sitt liv och 107 människor skadades². Varje gång är en för mycket.

Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) siffror för 2021 avsåg 250 lagföringsbeslut mord eller dråp som huvudbrott, vilket inkluderar försök, förberedelse och stämpling till brott. Jämfört med året innan har antalet lagföringsbeslut för mord ökat med 55 beslut, eller 29 procent. Lagföringsbeslut mot kvinnor ökade med 9 beslut, eller 69 procent, och lagföringsbeslut mot män ökade med 46 beslut, eller 26 procent³.

Vi ser därmed en positiv allmän trend vad gäller antal allvarliga våldsbrott som klaras upp. Samtidigt är andelen som lagförs för dödligt våld i kriminella miljöer betydligt lägre än andra typer av dödligt våld, något som kan förklaras med att dessa ärenden är betydligt svårare att utreda och klara upp. Alldeles för många anhöriga ser på medan gärningspersoner går fria. En otrygghet har spridit sig på många håll i landet. För att klara uppdraget behövs ett starkt rättsväsende där varje myndighet i kedjan har rätt resurser, kompetens och verktyg. Det behövs också flera specifika insatser för att öka uppkläringen.

Effektivisera utredningsarbetet och korta handläggningstiderna vid NFC

Brottsförebyggande rådet, Brå, har i studien Utredning och uppkläring av dödligt våld i kriminell miljö⁴ studerat hur polisutredningarna i den här typen av ärenden går till och vad som krävs för att fler brott ska kunna klaras upp. Enligt Brås rapport hade totalt 37 av de 113 studerade utredningarna klarats upp, vilket motsvarar endast 33 procent.

Brå anser att det behövs fler utredare med kompetens och erfarenhet att utreda den typen av grova våldsbrott. För att effektivisera utredningsarbetet och öka uppkläringen, behöver också det interna samarbetet utvecklas, särskilt i förhållande till Nationellt forensiskt centrum, NFC. De långa handläggningstiderna på NFC gör också att bevisläget i utredningar av grova våldsbrott påverkas. Miljöpartiet anser att det krävs krafttag inom polisen för att effektivisera arbetet. En översyn bör göras för att se hur handläggningstiderna kan minska.

Slopa tillståndskravet för kamerabevakning för kommuner och regioner

Kamerabevakning är ett viktigt verktyg för att förebygga, förhindra och utreda brott. Bevakningen har lett till viktig bevisning i ett flertal rättegångar. Det är samtidigt viktigt att värna den enskildes integritet och att vi har tydliga krav för den som vill bedriva

² Polismyndighetens statistik för 2022, <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/>.

³ Brottsförebyggande rådet 2023. Med lagföringsbeslut avses beslut i domstol mot en person, så kallat domslut, samt lagföringsbeslut som fattas av åklagare, det vill säga strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/mord-och-drap.html>.

⁴ Brottsförebyggande rådet, 2023-03-07, <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-03-07-utredning-och-uppklaering-av-dodligt-vald-i-kriminell-miljo.html>.

kamerabevakning. Att det krävs ett tydligt syfte med övervakningen och att den anses proportionerlig är två viktiga faktorer som påverkar. Vi anser att den nuvarande tillståndsplikten för kommuner och regioner att bedriva kamerabevakning bör slopas. Genom att minska byråkratin kan övervakningen bli mer effektiv och på så vis bidra till att lösa brott i högre grad. Det kan också säkra viktig bevisning för ökad lagföring. Den som bedriver kamerabevakning måste fortsatt alltid följa de krav som ställs upp i kamerabevakningslagen. Integritetsskyddsmyndigheten ska fortfarande bedriva tillsyn.

Öka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel

Bättre möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, även i preventivt syfte, är starkt efterfrågat av brottsbekämpande myndigheter och bedöms som avgörande för att bekämpa de kriminella nätverken. En ökad förmåga att förhindra och utreda allvarliga våldsbrott och lagföra gärningspersoner är viktigt både för den allmänna tryggheten i samhället och för att ge brottsoffer upprättelse. Det är samtidigt av största vikt att både ny lagreglering och myndigheternas tillämpning av reglerna uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet och respekt för den personliga integriteten.

Miljöpartiet röstade därför för regeringens proposition 2022/23:126 Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott, där det föreslås lagändringar som ska göra det möjligt för brottsbekämpande myndigheter att mer effektivt bekämpa brott med hjälp av preventiva tvångsmedel. Lagändringarna börjar gälla den 1 oktober 2023. Användningen av hemliga tvångsmedel måste alltid stå i rimlig proportion till ingreppet i den personliga integriteten. Miljöpartiet vill därför understryka vikten av en regelbunden utvärdering av lagen och dess tillämpning.

Förbättra bevisläget med ökad tillgång till vittnesmål

Enligt en Brå-studie om tystnadskulturer (2019)⁵ är de vanligaste anledningarna till att boende i utsatta områden väljer att inte lämna information om brott till rättsväsendet rädsla för hot och våld, att en anmälan inte leder till något och bristande förtroende för polisen och andra myndigheter.

Ett stort hinder mot att brotten klaras upp är bristen på vittnesmål från ögonvittnen, och att många vittnen inte ställer upp under polisförhör eller rättegång. Ett tydligt resultat av Brås studie från 2023 är att förekomsten av ögonvittnen som är bekanta med gärningspersonen påverkar uppkläringen. Brå anser att det är rimligt att anta att valet att träda fram och berätta om sina iakttagelser är något som polisen kan påverka. Såväl omgivningens förtroende som polisens bemötande påverkar sannolikt viljan hos personer att lämna information om iakttagelser de gjort. Miljöpartiet delar Brås slutsats och betonar vikten av ett ökat förtroendeskapande arbete i socioekonomiskt utsatta områden. Vi anser vidare att det behövs ökad information till vittnen tidigt under brottsutredningen. Fler bör omfattas av vittnesskyddsprogram, så att de kan känna sig trygga under tiden processen pågår. Möjligheterna till detta behöver utredas.

Brå anser också, mot bakgrund av de stundtals mycket långa svarstiderna på 114 14, att det bör finnas ett direktnummer som personer som gjort iakttagelser kan ringa och få

⁵ Brottsförebyggande rådet, 2019, <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2019-10-01-tystnadskulturer.html>.

svar inom rimlig tid. Myndigheten bedömer också att möjligheterna att få information vid dörrknackningsinsatser i vissa områden sannolikt skulle öka om insatsen hade tillgång till tolkar. Miljöpartiet anser att förutsättningarna för ökad tillgänglighet via telefon samt ökad tillgänglighet till tolk bör ses över. Vi anser dessutom att polisen behöver bli mer tillgänglig lokalt, även via telefon. Det behövs generellt en förstärkning av polisens kontaktcenter (PKC) och en ökad tillgänglighet på lokala operativa nummer. Möjligheterna till detta behöver utredas.

Se över ytterligare förändringar av rättegångsprocessen

Omedelbarhetsprincipen är en rättsprincip som innebär att den bevisning som domstolen ska bedöma måste tas upp vid huvudförhandlingen. Det betyder till exempel att ett vittne måste komma till huvudförhandlingen och lämna sin berättelse igen, trots att vittnet redan har blivit förhörd av polisen. Den bevisning som är relevant måste presenteras muntligen, och det är enbart de uppgifter rätten får ta del av då som ska ligga till grund för dömandet. Omedelbarhetsprincipen finns till särskilt för att skydda den åtalade och dennes rättigheter.

På senare år har flera förändringar gjorts i lagstiftningen avseende hur principen ska tillämpas, i syfte att effektivisera och modernisera rättegångsprocessen. Den 1 januari 2022 trädde nya bestämmelser i kraft som innebär ökade möjligheter att tillåta berättelser från förhör inför en brottsbekämpande myndighet som bevis, ta upp bevis i domstol före huvudförhandling och använda skriftliga vittnesberättelser, så kallade vittnesattester, som bevis. Miljöpartiet välkomnar dessa förändringar.

Vi ser dock att vi behöver göra mer. En särskilt framträdande problematik är de fall där en misstänkt person först inte säger någonting under polisförhör, och sedan anpassar sin berättelse vid rättegången när förundersökningen har presenterats. Den misstänkte har rätt att tiga och att inte medverka i en utredning, något som följer av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen. Samtidigt innebär möjligheten att helt ändra sin berättelse i ett senare skede stora svårigheter för rättsväsendet. Frågan är då hur problemet kan lösas, utan att rättssäkerheten eftersätts eller att balansen mellan parterna rubbas. Verksamma åklagare har till exempel efterfrågat en justering i rättegångsbalken så att det får större betydelse i bevishänseende att en person vidhåller ”inga kommentarer” genom förundersökningen, för att sedan komma med en till bevisningen anpassad version i domstol.⁶ Samtidigt måste rättssäkerhetsgarantier finnas på plats för att värna den åtalades intressen och rättigheter. Miljöpartiet vill tillsätta en utredning som ser över om ytterligare förändringar av omedelbarhetsprincipen kan genomföras, samtidigt som rättssäkerheten och den åtalades rättigheter tillvaratas.

I Sverige råder en viktig huvudregel om att så mycket som möjligt ska vara offentligt. Det är därför mycket ovanligt att häktade personers personuppgifter sekretessbeläggs, även om det förekommer. Verksamma åklagare har föreslagit att det införs en möjlighet att sekretessbelägga häktningsbeslut i utemått vid grova brott för att öka chanserna att lagföra misstänkta gärningspersoner. Miljöpartiet anser att det finns anledning att se över även den frågan, samtidigt som en noggrann avvägning görs mot offentlighetsprincipen om intresset av transparens.

⁶ Dagens Nyheter, 2023-03-28, <https://www.dn.se/sverige/aklagare-tillat-avlyssning-av-brottsmisstankta-under-15/>.

När det gäller rättegångar i brottmål som rör grov organiserad brottslighet förekommer ofta beteenden som kan uppfattas som störande och som skapar otrygghet för de som närvarar. Miljöpartiet vill utreda om tröskeln för att bli avvisad från en rättssal kan sänkas, i syfte att skapa mer ordning och reda i rättssalen. Även detta ska ske med beaktande av det motstående intresset av offentlighet och insyn i rättsprocessen.

Miljöpartiet vill

- Se fler utredare med kompetens och erfarenhet att utreda grova våldsbrott
- Ge Polismyndigheten i uppdrag att stärka det interna samarbetet, särskilt i förhållande till Nationellt forensiskt centrum, NFC
- Se över hur handläggningstiderna vid NFC kan minska
- Stärka det förtroendeskapande arbetet i socioekonomiskt utsatta områden
- Slopa tillståndsplikten för kommuner och regioner att bedriva kamerabevakning, med bibehållen och stark respekt för den personliga integriteten och rättssäkerheten
- Utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel samt säkerställa genom regelbunden utvärdering att tillämpningen sker rättssäkert och proportionerligt
- Utreda möjligheterna att fler omfattas av vittnesskyddsprogram
- Förbättra möjligheterna att anmäla iakttagelser och se över utökad tillgång till tolk vid dörrknackning
- Förstärka polisens kontaktcenter (PKC) och öka tillgängligheten även lokalt
- Tillsätta en utredning som ser över ytterligare förändringar av omedelbarhetsprincipen
- Se över möjligheten att sekretessbelägga häktningsbeslut i utevaro vid grova brott för att öka chanserna att lagföra misstänkt
- Utreda om tröskeln för att bli avvisad från en rättssal kan sänkas, med beaktande av det motstående intresset av offentlighet och insyn.

Tryggare områden och ett starkt civilsamhälle

Det ska kännas tryggt att vara ute i alla områden i Sverige. Så är det inte idag. Det behövs en stadsplanering som fokuserar på trygghet, genom till exempel bättre belysning, och som därutöver inte bländar. Vi vill skapa positiva mötesplatser i det offentliga rummet. Det ska vara rent och snyggt i offentliga miljöer. Det behövs också fler platser för rörelse, idrott, friluftsliv och övriga föreningslivet. Vi vill inrätta en särskild fond för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av anläggningar för idrott, fritid och friluftsliv.

Samverkan mellan myndigheter är ett viktigt verktyg för att komma åt brottslighet, men det finns också många positiva exempel där fastighetsägare, offentliga aktörer och boende samarbetar för ökad trygghet. Detta görs genom gemensamma investeringar i den offentliga miljön och fastigheter och genom att tillsammans hålla området rent och tryggt. Målet är att undanröja hinder för boendes och fastighetsägares inflytande över utvecklingen i området. Goda erfarenheter bör spridas.

Vi vill ge civilsamhället bättre förutsättningar. Det behövs mer stöd till föreningsliv, kultur och studieförbund. Alla barn ska ha tillgång till fritidsaktiviteter och vi vill särskilt satsa på insatser för barn och unga som saknar enkel tillgång till kultur-, idrotts- eller föreningslivet. Det behövs vuxna förebilder och fler mötesplatser, såsom

fritidsgårdar. Vi vill också uppmuntra samverkan mellan civilsamhället och offentliga aktörer och motverka segregationen. Vi vill bryta civilsamhällets beroende av projektstöd och se en riktad och långsiktig finansiering. Därför skjuter vi till medel i vår skuggbudget till en permanent förstärkning av civilsamhället. Vi behöver se civilsamhället som en avgörande aktör i arbetet för jämlikhet.

Miljöpartiet vill

- Säkerställa en stadsplanering som främjar trygghet, motverkar fientlig arkitektur och skapar fler positiva mötesplatser
- Se över inrättandet av en särskild fond för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av anläggningar för idrott, fritid och friluftsliv
- Sprida goda exempel på samverkan mellan fastighetsägare, offentliga aktörer och boende
- Göra en storsatsning för att ge civilsamhället bättre långsiktiga förutsättningar.

Ordningsvakternas roll och arbete

Riksdagen antog den 7 juni 2023 regeringens förslag i proposition 2022/23:91 om en ny lag om ordningsvakter. Ordningsvakter ska få användas för att medverka till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller främja trygghet. De ska även ges fler befogenheter. En ny tillståndsprocess föreslås också.

Miljöpartiet står bakom flera delar av den nya lagen. Att ordningsvakter ska få användas för att medverka till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller främja trygghet kan bli ett användbart komplement till polisens arbete. Med det sagt får privata företag aldrig ersätta staten, som genom Polismyndigheten och andra myndigheter har det övergripande ansvaret. Vidare är det viktigt att såväl de pågående satsningarna på att stärka Polismyndigheten och andra myndigheter i rättsväsendet som den ökade användningen av ordningsvakter kompletteras med kraftfulla satsningar på förebyggande arbete och insatser för att skapa tillit och inkludering. Insatser mot diskriminering och rasprofilering är av stor betydelse inte bara för den enskilde som drabbas, utan också för att förebygga brott och stärka förtroendet för rättsväsendet. En stark sammanhållning och tillit mellan olika grupper i samhället och mellan enskilda människor, företag och staten är brottsförebyggande.

Miljöpartiet har flera invändningar mot den proposition som röstades igenom. Amnesty International Sverige har inom ramen för ett pilotprojekt bland annat granskat hur regelverket för ordningsvakter i Sverige efterlevs.⁷ Amnesty såg tecken på att ordningsvakternas subjektiva uppfattningar i vissa fall påverkade vilka de ingrep mot och när. Att ordningsvakterna i efterföljande processer inte förväntades sakligt motivera eller förklara grunden för sina ingripanden försvårade en genomlysning av problemet. Amnesty såg också exempel på att när ett ingripande väl inletts, fanns det brister i tillämpningen av behovs- och proportionalitetsprinciperna. Resultaten har också visat hur rapporteringsskyldigheten inte efterlevs i många fall. När rapporteringar väl har skett har de brustit allvarligt i kvalitén, bland annat genom att ordningsvakter har använt

⁷ Amnesty International Sverige, 8 oktober 2021, <https://www.amnesty.se/aktuellt/rattssakerheten-i-sverige-hotas-om-ordningsvakter-far-utokade-befogenheter/>.

ett problematiskt språkbruk och gjort ogrundade antaganden som härstammar ur rasistiska föreställningar om individer som ordningsvakter har ingripit gentemot.

Den problembild som projektets resultat tecknar behöver tas på allvar. Vi anser därför, likt Civil Rights Defenders, att ordningsvakter bör motivera sina ingripanden i förhållande till behovs- och proportionalitetsprincipen vid avrapporteringar till Polismyndigheten, och att dessa ingripanden systematiskt bör utvärderas och följas upp. Detta är viktigt, särskilt i ljuset av de ytterligare uppdrag, uppgifter och befogenheter som ordningsvakter föreslås få med det nya regelverket. Vi vill också överväga en skyldighet för Polismyndigheten att löpande genomföra registerkontroller av ordningsvakter.

Regeringen har dessutom föreslagit att ordningsvakter ska få flera nya befogenheter, däribland att de ska få kroppsvisitera personer för att fastställa deras identitet och att de ska få transportera personer som omhändertagits på grund av berusning eller vissa ordningsstörningar. Flera människorättsorganisationer, inklusive Amnesty och Civil Rights Defenders, har riktat kraftig kritik mot förslagen, dels utifrån att det saknas ett tydligt behov av de nya befogenheterna, dels utifrån de kraftiga inskränkningar som görs av människors integritet och rättigheter. Mot bakgrund av de brister som identifierats och den kritik organisationerna har lagt fram, yrkade Miljöpartiet på avslag till de nya befogenheterna. Miljöpartiet kommer fortsätta arbeta för att de nya befogenheterna avskaffas. Till dess bör användningen av de nya befogenheterna systematiskt följas upp och utvärderas.

Ordningsvaktsutredningen föreslog att grundutbildningen förlängs från 80 timmar till minst 160 timmar. Regeringen har därefter fattat beslut om en ny förordning med den innebörden. Det är att jämföra med polisutbildningen som sträcker sig över cirka 2,5 år och utbildningen för kriminalvårdare som omfattar ungefär 24 veckor. I likhet med Sveriges advokatsamfund, Civil Rights Defenders och Amnesty International anser Miljöpartiet att utbildningen fortsatt skulle vara alldeles för kort, särskilt med tanke på de utökade uppgifter och befogenheter som ordningsvakter föreslås få. Därför bör regeringen återkomma med ett nytt förslag som innebär att utbildningen förlängs ytterligare, exempelvis i paritet med utbildningen för kriminalvårdare.

Utredningen anser att det även fortsättningsvis bör vara Polismyndigheten som i detalj reglerar utbildningens innehåll och utformning. Miljöpartiet anser att lagstiftaren bör kunna ställa vissa krav på innehållet i utbildningen. I det projekt som Amnesty genomförde observerades bland annat brister i tillämpning av behovs- och proportionalitetsprinciperna och att subjektiva uppfattningar kopplade till ursprung och etnicitet kan ha påverkat ordningstvakternas bedömning av behovet av nödvändigt våld. Miljöpartiet anser att ordningstvacters utbildning bör innehålla moment som berör frågor om proportionalitet, rättssäkerhet och enskildas integritet och fri- och rättigheter. Detta kan exempelvis handla om frågor om konflikthantering och förebyggande åtgärder, rasism, diskriminering och likabehandling samt metoder för att motverka godtyckliga ingripanden, övervåld samt rasprofilering och etnisk profilering. Ordningstvakter bör också få gedigen kunskap om barns särskilda behov, situation och utsatthet, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och åtgärder för att skydda barn mot att fara illa. Den utvärdering och uppföljning som efterlyses ovan kan också vara värdefull som inslag i utbildningen.

Miljöpartiet vill

- Att ordningstvacters ingripanden motiveras tydligt, rapporteras och följs upp)

- Överväga en skyldighet för Polismyndigheten att löpande genomföra registerkontroller av ordningsvakter
- Avskaffa den nya befogenheten för ordningsvakter att kroppsvisitera personer för att fastställa deras identitet
- Avskaffa den nya befogenheten för ordningsvakter att transportera personer som har omhändertagits på grund av berusning eller vissa ordningsstörningar
- Förlänga utbildningen för ordningsvakter till minst 24 veckor och säkerställa utbildningsinnehåll som rör proportionalitet, rättssäkerhet och enskildas fri- och rättigheter.

Stoppa handeln med narkotika, vapen och stöldgods

För att stoppa den grova organiserade brottsligheten är det avgörande att komma åt smugglingen av narkotika. Narkotikan göder gängens verksamhet, och kriminella uppgörelser, skjutningar och sprängdåd har ofta en koppling till narkotika. Det är också av största vikt att stoppa införseln av vapen och explosiva varor, som sätter skräck i hela områden och orsakar stort mänskligt lidande.

Internationella stöldligor står för ungefär hälften av alla bostadsinbrott och en mängd andra brott. Det samlade värdet av stöldgodset uppgår till flera miljarder årligen. Det finns uppgifter om att det varje år försvinner stöldgods från Sverige för minst 1,5 miljarder kronor, och då är inte oförsäkrat stöldgods, såsom gods från detaljhandeln och byggarbetsplatser, inräknat.⁸ Dessutom tillkommer annan brottslighet, till exempel bedrägerier, penningtvätt och välfärdsbrott. Det är därför mycket angeläget att förstärka arbetet mot stöldligorna.

Stora framsteg sker vad gäller nivån på beslag av narkotika. Enligt Tullverket beslagtogs mer än tre gånger så mycket kokain av Tullverket under 2022 jämfört med 2021.⁹ Första halvåret 2023 har Tullverket beslagtagit mer cannabis och kokain än under hela 2022.¹⁰

Förra året beslagtogs Tullverket 64 skarpa skjutvapen. Det är en minskning jämfört med 2021 då 85 skarpa skjutvapen beslagtogs. Däremot ökade beslagen av explosiva varor. Totalt beslagtogs nästan 49 000 explosiva varor, framför allt så kallade bangers, förra året. 2021 beslagtogs mindre än hälften så mycket, totalt drygt 22 000.¹¹

Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet och samverkan mellan exempelvis Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen behöver fortsätta utvecklas. Det är viktigt att fortsätta stärka myndigheterna genom ökade resurser, så att de har rätt förutsättningar att bekämpa införseln. Dessutom behövs åtgärder för att

⁸ Svensk Försäkring, 2022-11-02 (uppgiften kommer från Svensk larmtjänst), <https://www.svenskforsakring.se/aktuellt/press/pressmeddelanden/2022/fler-atgarder-kravs-for-att-hindra-utlandska-stoldligors-framfart-i-sverige/>.

⁹ Tullverket, 23 februari 2023, <https://www.tullverket.se/nyheter/nyheter/beslagavkokainochamfetaminokadestort2022.5.5cd7c3ed1867383813369.html>.

¹⁰ Tullverket, 6 juli 2023, <https://www.tullverket.se/nyheter/nyheter/narkotikabeslagskjuterihojden.5.3e6caad21870dc6781c4044.html>.

¹¹ Tullverket, 23 februari 2023, <https://www.tullverket.se/nyheter/nyheter/beslagavkokainochamfetaminokadestort2022.5.5cd7c3ed1867383813369.html>.

öka effektiviteten. Därför vill Miljöpartiet utöka Tullverkets befogenheter i både kontrollverksamhet och brottsbekämpning, med beaktande av de centrala principerna om effektivitet, nödvändighet, proportionalitet och respekt för enskildas fri- och rättigheter.

Tullbefogenhetsutredningen har gjort en samlad översyn av reglerna om Tullverkets befogenheter inom kontrollverksamheten och den brottsbekämpande verksamheten. I ett delbetänkande¹² lämnar utredningen flera bra förslag som Miljöpartiet ser positivt på eftersom de kan antas gynna både Tullverkets verksamhet och brottsbekämpningen i sin helhet.

En tulltjänsteman har i dag rätt att stoppa fordon och andra transportmedel endast i ett fåtal utpekade situationer. Miljöpartiet anser att det vore rimligt att, som utredningen föreslår, ge en tulltjänsteman i stort sett samma generella rätt som en polisman och en kustbevakningstjänsteman att stoppa fordon och andra transportmedel.

Avseende kontrollverksamheten föreslås Tullverket få en utökad rätt att undersöka och öppna försändelser, exempelvis rätten att begära att vissa försändelser tillfälligt hålls kvar till dess att de har hunnit kontrolleras på plats. Det är en rimlig utökning av befogenheterna och kan öka möjligheterna att upptäcka olagligt gods.

I brottsbekämpningen föreslås Tullverket och tulltjänstemän få utökade möjligheter att biträda andra brottsbekämpande myndigheter, såsom Polismyndigheten. Tullverket ska också i ett enskilt fall även hjälpa en annan brottsbekämpande myndighet med särskilda resurser. Tulltjänstemän föreslås också få utökade befogenheter att ta beslag och genomföra undersökningar och avspärrningar. Det gäller till exempel att utöka rätten att besluta om beslag till att omfatta viss bevisning. Det kan exempelvis vara fråga om mobiltelefoner, skriftlig dokumentation, väskor, behållare eller emballage som godset har smugglats i och annat som kan tjäna som bevis om brottet. Tulltjänstemän bör också få rätt att genomföra undersökningar på fler platser. Utredningen ger som exempel en plats där insmugglade varor misstänks ha placerats eller en plats där insmugglad narkotika kan ha grävts ner. Tulltjänstemän bör också rimligen ha samma möjligheter som Polismyndigheten eller Kustbevakningen att spärra av en lokal där smuggelgods har påträffats eller att förbjuda flyttning av ett fordon eller fartyg för att det ska kunna undersökas närmare.

I takt med att befogenheterna ökar behöver åtgärder vidtas för att säkerställa enskildas integritet och fri- och rättigheter. Miljöpartiet ser därför mycket positivt på utredningens förslag om att införa en ny generell bestämmelse om att behov och proportionalitet ska prägla alla ingripanden som tulltjänstemän genomför. Vi vill också betona vikten av att ingripanden motiveras och dokumenteras ordentligt, för att säkerställa goda möjligheter till insyn och tillsyn.

Miljöpartiet vill

- Utveckla det myndighetsgemensamma arbetet och samverkan mot organiserad brottslighet för att förhindra införseln av vapen, narkotika och annat olagligt gods
- Utöka Tullverkets befogenheter i kontrollverksamhet och brottsbekämpning med respekt för den personliga integriteten och enskildas fri- och rättigheter
- Införa en regel om att behov och proportionalitet ska prägla alla ingripanden som tulltjänstemän genomför

¹² SOU 2022:48.

- Säkerställa att alla ingripanden motiveras och dokumenteras utförligt.

Stoppa finansieringen till gängen och bekämpa välfärdsbrottsligheten

För att besegra den organiserade brottsligheten måste vi stoppa den finansiering som gör att organisationerna kan bedriva sin verksamhet. Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet, där tolv svenska myndigheter samverkar sedan 2009, visade på goda resultat under 2022. Enligt en rapport blev värdet av det förverkade brottsutbytet under 2022 det högsta som noterats. Detta främst mot bakgrund av resultatet i en omfattande dom, som gällde grovt penningtvättbrott och grova narkotikabrott, men även i flera övriga domar. Värdet uppgick till sammanlagt 51 miljoner kronor i tingsrätt, och relativt mycket återstod efter hovrättens efterföljande domar.^{13, 14}

Politiken behöver fortsätta stärka myndigheternas möjligheter att komma åt pengarna.

Miljöpartiet vill därför göra det lättare att beslagta brottsvinster och stärka arbetet med att ta de kriminella gängens tillgångar. Vi vill också lätta på sekretessreglerna så att myndigheterna kan arbeta mer effektivt mot brott, samtidigt som den personliga integriteten värnas. Detta kommer göra det svårare för organiserad brottslighet och välfärdsbedrägerier som urholkar statens finanser och förtroendet för samhällskontraktet.

Förstärkt arbete mot penningtvätt

Penningtvätt handlar om att dölja sambandet mellan brott och pengar eller annan egendom. Pengar från viss brottslighet, t.ex. narkotikabrott, tvättas för att kunna användas i den legala ekonomin. Genom effektivt myndighetsarbete och skärpta regleringar kan vi komma åt problemen. Därför bör ett effektivt arbete mot penningtvätt prioriteras. Miljöpartiet vill utreda möjligheten att förbjuda vissa näringsidkare (exempelvis lyxbutiker, bilhandlare och plastikkirurger) att ta emot kontanta betalningar som överstiger ett visst belopp samt utreda möjligheten att införa en beloppsgräns för kontantinsättningar i insättningsautomater.

Förstärkt arbete mot välfärdsbrottslighet

Med välfärdsbrott menas i första hand bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdsystemen. Med det avses exempelvis att utbetalningar har skett felaktigt under längre tid eller att utbetalningarna har skett vid enstaka tillfällen men med stora belopp.¹⁵

¹³ Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2022, https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/ovriga-rapporter/2022_myndigheter-i-samverkan-mot-den-organiserade-brottsligheten.pdf.

¹⁴ Åklagarmyndigheten 2023-03-28, <https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/myndighetsgemensamt-arbete-mot-organiserad-brottslighet-visar-goda-resultat2/>.

¹⁵ Brottsförebyggande rådet, 29 mars 2022, <https://bra.se/om-bra/webbinarium-om-valfardsbrott.html>.

Rikspolischefen uppskattar att de kriminella gängen idag tjänar mer pengar på välfärdsbrott än narkotikaaffärer.¹⁶ Detta är en ögonöppnare och vi behöver ta krafttag för att komma åt fusket. Inrättandet av Utbetalningsmyndigheten den 1 januari 2024 är ett steg i rätt riktning mot att förebygga, förhindra och upptäcka fler felaktiga utbetalningar. Men vi behöver göra mer.

Kommunerna är aktörer som tydligare behöver arbeta brottspreventivt. Många välfärdsbrott kan begås inom den kommunala verksamheten, exempelvis assistansbrott och brott inom hemtjänsten. Därför är det bra att kommunerna nu har fått ett lagstadgat ansvar att arbeta brottsförebyggande. För att klara den uppgiften är det viktigt att kommunerna får tillräckliga resurser. I arbetet är det också nödvändigt att titta närmare på tjänstepersonsrollen. Inte sällan är det enskilda tjänstepersoner som fattar beslut om olika välfärdsinsatser. Därför är det nödvändigt att den enskilda handläggaren har kunskap om välfärdsbrottslighet och att det finns kontrollmekanismer som kan vara ett stöd för att identifiera misstänkta brottsupplägg. Arbetet mot välfärdsbrottslighet måste samtidigt respektera rätten att få stöd för den som behöver det, exempelvis personlig assistans.

Miljöpartiet vill

- Förbättra möjligheterna att förverka brottsvinster
- Öka informationsutbytet mellan myndigheter och lätta på sekretessregler
- Utredda ett förbud för vissa näringsidkare att ta emot kontanta betalningar som överstiger ett visst belopp
- Utredda en beloppsgräns för kontantinsättningar i insättningsautomater
- Prioritera arbetet mot penningtvätt
- Stärka arbetet mot välfärdsbrott och säkerställa att fler aktörer som t.ex. kommuner arbetar brottsförebyggande.

Arbetslivskriminalitet

Det finns stora problem med att oseriösa företag lurar, utnyttjar eller exploaterar arbetstagare, ofta arbetskraftsinvandrare. Människor tvingas arbeta på villkor under de som utlovats, och långt under de villkor och regler som är fastslagna. Miljöpartiet har därför medverkat till flera reformer för att öka kontrollerna och säkerställa att människor inte utnyttjas. Men det finns mycket mer som behöver göras.

Delegationen mot arbetslivskriminalitet har i uppdrag att, ur ett samhällsövergripande perspektiv, verka samlande och stödjande i förhållande till aktörer som motverkar arbetslivskriminalitet och främja samverkan och erfarenhetsutbyte dem emellan. Delegationen har i ett delbetänkande¹⁷ lämnat flera bra förslag för att stävja arbetslivskriminaliteten och skydda människor i utsatthet.

Delegationen bedömer att en tydligare och mer långsiktig styrning av myndigheterna bör övervägas, till exempel genom gemensamma skrivningar i respektive myndighets instruktion. Miljöpartiet delar delegationens bedömning att enhetliga skrivningar

¹⁶ TV4, 10 januari 2023, <https://www.tv4.se/klipp/va/20414640/gangen-tjanar-mer-pa-valfardsbrott-an-knark-en-industri>.

¹⁷ SOU 2023:8, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/02/sou-20238/>.

rörande arbetet mot arbetslivskriminalitet bör övervägas i samtliga samverkande myndigheters respektive instruktioner, i syfte att tydligt peka ut arbetet mot arbetslivskriminalitet som ett varaktigt prioriterat uppdrag hos myndigheterna. Delegationen bedömer också att fler branscher bör prioritera arbetet mot arbetslivskriminalitet, något Miljöpartiet anser behövs.

Delegationen bedömer också att det straffrättsliga skyddet mot arbetskraftsexploatering bör ses över. Människohandel och människoexploatering har pekats ut som de värsta formerna av arbetslivskriminalitet. Av olika skäl har det dock visat sig svårt att ställa någon till svars för dessa brott. Flera aktörer har även pekat på förekomsten av vissa sätt att utnyttja arbetstagare som inte är kriminaliserade i Sverige. Miljöpartiet instämmer i detta och uppmanar därför regeringen att låta utreda hur det straffrättsliga skyddet mot arbetskraftsexploatering kan stärkas. En sådan utredning kan ta avstamp bland annat i den reglering som finns bl.a. i våra nordiska grannländer.

Delegationen har också funnit anledning att värna och utveckla den roll som civilsamhällesorganisationer fyller när det kommer till att ge stöd till arbetstagare som har utsatts för eller riskerar att utnyttjas i arbetslivskriminella förfaranden. Miljöpartiet ser detta som positivt och vill betona vikten av ett livskraftigt civilsamhälle som på olika sätt kompletterar offentlig verksamhet. Delegationen anser vidare att det behövs ytterligare åtgärder för att nå ut med information om rättigheter, skyldigheter och möjligheter till stöd till de arbetstagare som riskerar att utsättas för arbetslivskriminalitet. Detta är av avgörande betydelse, eftersom människor som inte känner till sina rättigheter inte heller kan agera för att de ska tillvaratas.

Slutligen föreslår delegationen att upphandlande statliga och kommunala myndigheter, i egenskap av avtalsparter, följer upp att krav om arbetsrättsliga villkor i upphandlingsavtalen efterlevs. Detta i syfte att begränsa utrymmet för aktörer som ägnar sig åt arbetslivskriminalitet. Miljöpartiet instämmer i den bedömningen och anser att regeringen bör säkerställa att efterlevnaden av arbetsrättsliga krav följs upp.

Miljöpartiet vill

- Att regeringen säkerställer gemensamma skrivningar om arbetet mot arbetslivskriminalitet i respektive myndighets instruktion
- Att fler branscher prioriterar arbetet mot arbetslivskriminalitet
- Se över och stärka det straffrättsliga skyddet mot arbetskraftsexploatering
- Värna och utveckla civilsamhällesorganisationernas roll i att ge stöd till arbetstagare
- Vidta ytterligare åtgärder för att nå ut med information om rättigheter, skyldigheter och möjligheter till stöd till de arbetstagare som riskerar att utsättas för arbetslivskriminalitet
- Att upphandlande statliga och kommunala myndigheter, i egenskap av avtalsparter, följer upp att krav om arbetsrättsliga villkor i upphandlingsavtalen efterlevs
- Se över om Arbetsmiljöverket ska ges ett brottsutredande uppdrag.

Bekämpa mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett av Sveriges mest allvarliga samhällsproblem. Det är framför allt män som utövar våld, både mot andra män och mot kvinnor. Våldet kan ta sig uttryck i olika former – till exempel fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt.

Under Miljöpartiets tid i regering gjordes stora insatser för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Bland de stora framsteg som gjordes finns 40-punktsprogrammet för att stoppa mäns våld mot kvinnor, som just nu implementeras. Det handlar bland annat om förebyggande insatser, stöd och skydd för våldsutsatta, straffskärpningar och ökade satsningar på kompetens och forskning. Det har bland annat blivit lättare att utfärda kontaktförbud och fotboja, straffet för grovt kvinnofridsbrott har skärpts och satsningar har gjorts på polisen och fler särskilda utredare. Straffet för våldtäkt och sexköp har skärpts.

Men mycket arbete återstår. Avgörande är insikten om att mäns våld mot kvinnor är precis lika allvarligt som gängkriminaliteten. För Miljöpartiet har detta alltid varit en självklarhet. Andra partier – och särskilt nuvarande regering – måste signalera det väldigt tydligt, både i ord och i handling.

Våldsförebyggande åtgärder

Vi som samhälle måste göra allt vi kan för att förebygga att våldet över huvud taget uppstår. Det förebyggande arbetet behöver ske både på lång sikt, med att förändra normer och attityder, och på kortare sikt riktat direkt mot våldsutövare. Våldet tar sig uttryck i olika former och måste därför bekämpas med olika insatser och metoder.

Socialtjänstens kunskap om att motverka och förebygga mäns våld mot kvinnor behöver öka. Generellt vill vi se ett mer strukturerat arbete med återkommande uppföljning och rapportering. Därför vill vi införa ”mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” som ett nytt målområde i den nationella folkhälsopolitiken. På det sättet tydliggörs vilka målen är, på vilket sätt de ska följas upp och vem som ansvarar för vad. Det förebyggande arbetet med mäns våldsbeteende behöver trappas upp. Det behövs fler manskottningar, dit män som vill förändra sitt våldsbeteende kan söka sig.

Polisens möjligheter att utreda brott kopplat till bl.a. människor utsatta för kommersiell sexuell exploatering, prostitution och människohandel förutsätter att poliser får gedigen utbildning om frågorna. Utbildning i bemötande av utsatta människor, exempelvis de grupper som nämns ovan, bör därför införas i polisutbildningen. Lika viktigt är att arbeta med gärningspersoner eller personer som är i riskzon att begå brott. Miljöpartiet vill etablera läns- eller regionövergripande centrum som syftar till att motivera vuxna som begår eller är i riskzon för att begå sexköpsbrott att ändra sitt beteende och att sluta utsätta andra för sexuellt våld genom att begå sexköpsbrott.

En viktig dimension i det våldsförebyggande arbetet är behovet av förbättrad samverkan mellan myndigheter. För att förbättra informationsutbytet bör sekretessreglerna ses över i syfte att uppgifter om våld ska upptäckas och spridas till rätt instanser i större utsträckning.

Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Migrationsverket och Jämställdhetsmyndigheten har arbetat för att åstadkomma en utökad samverkan för att förbättra upptäckt av våld i nära relationer. Jämställdhetsmyndigheten har utifrån detta arbete identifierat ett flertal utvecklingsområden, däribland att fortsätta arbetet med att implementera rutiner och metoder och ta fram utbildningsmaterial och handledningsstöd till chefer. Myndigheten framhåller också att arbetet kring upptäckt av våldsutövare och hur frågor kan ställas till potentiella våldsutövare kvarstår, och att det krävs vetenskaplig kunskap på området. Vidare anser JÄMY att rutiner och metoder som

förtydligar arbetsgivarens ansvar för ökad upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövande bland medarbetare behöver utvecklas. Myndigheten anser att insatser för att nå ut till flickor och unga kvinnor inom samtliga våldsområden behöver stärkas liksom kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck, sexuell exploatering av barn, prostitution och människohandel samt våld gentemot utsatta/sårbara grupper. Arbetet på dessa områden måste fortsätta med oförminskad kraft.

Trygghetsberedningen har lämnat flera bra förslag om hur våld i nära relationer kan förebyggas, inklusive att regeringen ska ge lämplig myndighet i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer. Syftet är att uppmärksamma fler på våldet samt sprida information till utsatta om vilket stöd som finns att få. Regeringen föreslås också ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder barn och unga som utsatts för våld i en nära relation, i vilken utsträckning dessa insatser faktiskt används samt hur effektiva de är. Kartläggningen ska också omfatta insatser som erbjuds unga utövare av våld i nära relationer. Socialstyrelsen ska även ges i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag avseende våld i barns och ungas nära relationer för yrkesverksamma i kommuner och regioner. Miljöpartiet anser att regeringen bör ta vidare dessa rekommendationer.

Miljöpartiet vill

- Införa ”mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” som ett nytt målområde i den nationella folkhälsopolitiken
- Att utbildning i bemötande av utsatta för kommersiell sexuell exploatering, prostitution och människohandel införs i polisutbildningen
- Etablera läns- eller regionövergripande centrum som syftar till att motivera vuxna som begår eller är i riskzon för att begå sexköpsbrott att ändra sitt beteende
- Fortsätta myndigheternas arbete med att bättre upptäcka våld i nära relationer
- Förbättra informationsutbytet mellan myndigheter när det gäller förebyggande arbete
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att regeringen ska ge lämplig myndighet i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder barn och unga som utsatts för våld i en nära relation och att ta fram ett kunskapsunderlag avseende våld i barns och ungas nära relationer
- Se över inrättandet av fler mansmottagningar.

Skärpta reaktioner mot mäns våld mot kvinnor

När offer för våld i nära relationer riskerar att utsättas för brott, förföljelse eller trakasserier på andra sätt kan en åklagare fatta beslut om ett kontaktförbud. Det finns olika typer av kontaktförbud. Idag kan ett så kallat särskilt utvidgat kontaktförbud beslutas, men först efter att ett tidigare utvidgat kontaktförbud har överträtts. Ett särskilt utvidgat kontaktförbud omfattar ett område kring skyddspersonens bostad, arbete eller andra ställen där skyddspersonen brukar vara. I lagen anges ingen geografisk begränsning, men det kan handla om ett kvarter eller en stadsdel. Dagens regelverk räcker inte till – skyddet för den våldsutsatta måste väga tyngre än friheten för

förövaren. För att stärka våldsutsatta kvinnors trygghet och frihet måste ett kontaktförbud kunna gälla en hel kommun eller större geografiska områden än idag.

Straffreduktionen för flerfaldig brottslighet, i dagligt tal kallad mängdrabatten, finns till för att skapa en rimlig proportion mellan upprepad brottslighet och det straff som dömts ut. Straffreduktionen är i grunden bra för att förhindra orimliga straff; till exempel ska inte ett flertal stölder ge samma straff som en grov våldtäkt. Samtidigt måste samhället markera mot återfall i brott och visa att det inte ska löna sig. Till exempel har det i en rad uppmärksammade fall visat sig att nivån på straffen för de som återfallit i allvarliga sexualbrott inte har stått i proportion med hur allvarligt många uppfattar att brotten är.

Den dåvarande socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen tillsatte därför Flerbrottsutredningen (SOU 2023:1) för att se över systemet. Utredningen föreslår att straffen ska skärpas för dem som vid ett och samma tillfälle döms för flera olika brott. Miljöpartiet instämmer i utredningens bedömning och anser att utredningens förslag bör tas vidare av regeringen.

Miljöpartiets uppfattning är att det inte ska vara möjligt att köpa samtycke till samlag. Därför bör en utredning se över möjligheten att ersättning ska läggas till i 6 kap. 1 § brottsbalken som en situation där en person aldrig kan anses delta frivilligt i ett samlag. Detta skulle innebära att samtycke till sex inte föreligger. Miljöpartiet vill fortsatt skärpa minimistraffet för grov kvinnofridskränkning till två års fängelse, i syfte att straffet ska spegla brottets allvar och hur allvarligt samhället ser på systematiskt våld mot kvinnor.

Straffansvaret för psykiskt våld måste ses över i syfte att stärka det straffrättsliga skyddet. Bland annat har flera av våra nordiska grannländer kriminaliserat psykiskt våld, vilket också är i linje med Istanbulkonventionen. Miljöpartiet står bakom det förslag som lades fram i utredningen Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18), om att stärka det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld genom att införa psykisk misshandel som ny brottstyp. Genom detta kriminaliseras både gärningar som är nedvärderande, förolämpande och på andra sätt kränkande och utövandet av otillbörlig kontroll som begränsar den personliga handlingsfriheten.

Miljöpartiet vill

- Att kontaktförbud ska kunna gälla större geografiska områden än idag, såsom hela kommuner
- Sänka straffreduktionen för flerfaldig brottslighet
- Att det inte ska vara möjligt att köpa samtycke till sex
- Skärpa minimistraffet för grov kvinnofridskränkning till två års fängelse
- Införa psykisk misshandel som ny brottstyp.

Förstärkt arbete mot kommersiell sexuell exploatering av barn

Kommersiell sexuell exploatering av barn är när barn utsätts för sexuella handlingar i utbyte mot ersättning i form av pengar eller gåvor. Det kan vara fysiskt eller på internet.

Vuxna har ett ansvar för att skydda alla barn från sexuella övergrepp. Samhället måste ha nolltolerans mot att barn exploateras för sexuella ändamål. Den straffrättsliga

lagstiftningen har alldeles för många hål idag. De måste täppas till. Det behövs också förstärkt stöd, vård och traumabehandling för de som utsätts och har utsatts för sexuell exploatering.

Miljöpartiet vill

- Utredda hur en kontrollplikt avseende målsägandens ålder för den som misstänks ha genomfört sexuella handlingar mot en minderårig person kan se ut
- Att brottet utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling inkorporeras i brottet våldtäkt mot barn
- Att den straffrättsliga lagstiftningen i högre utsträckning ska inkludera sexuella kränkningar och övergrepp på internet och sugardejtingplattformar
- Att brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott ska ändras i syfte att tydliggöra att det handlar om dokumenterade sexuella övergrepp
- Att den som utsätts för sexköp/kommersiell sexuell exploatering ska betraktas som brottsoffer
- Att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas, inklusive i högre rätt
- Se över brottsoffrens tillgång till adekvata traumabehandlingar
- Se över hur vården till följd av sexuella övergrepp kan bli kostnadsfri.

Stoppa eftervåldet och skydda barn i tvister om vårdnad och umgänge

Mäns våld mot kvinnor slutar inte när den våldsutsatta lämnar. Då startar ofta en ny våldsspiral – eftervåldet. Det kan till exempel handla om fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, materiellt eller juridiskt eftervåld. Många blir under relationen hotade med att de inte skulle klara sig utan förövaren, att de inte ska få ett öre eller att de ska bli av med barnen. Det kan handla om allt från hot och misshandel till att sprida rykten. Gemensamma barn drabbas också av eftervåldet. Miljöpartiet vill tillsätta en utredning för att kartlägga eftervåldets uttryck och lämna konkreta förslag på lösningar.

I flera uppmärksammade fall, inklusive det mycket tragiska s.k. Tintinfallet, har behovet av mer kunskap om barns rättigheter och riskbedömningar i mål om vårdnad och umgänge blivit tydligt. Den omständigheten att en person bor med sitt barn på skyddat boende bör som utgångspunkt innebära att umgänge med den andre föräldern inte ska ske. Att barns röster hörs i rättsprocesser är också oerhört viktigt, och något som uppmärksammas som en stor brist. Miljöpartiet vill därför att barn ska få rätt till ett eget juridiskt ombud i ärenden om bl.a. vårdnad och umgänge. Det behövs också mer kunskap om mäns våld mot kvinnor och barns rättigheter i domstolarna.

Personer som utsätts för eftervåld eller bor på skyddade boenden kan ofta ha en mycket ansträngd ekonomisk situation. Miljöpartiet vill ta bort avgiften för skyddade boenden i Sverige och dessutom inrätta ett särskilt ekonomiskt stöd som personer som lever med skyddade personuppgifter kan ansöka om.

Enligt nuvarande regelverk ska äktenskapsskillnad föregås av betänketid om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad. Vill bara en av makarna att äktenskapet ska upplösas, har den maken rätt till äktenskapsskillnad endast efter betänketid. Motivet bakom betänketiden är att par inte ska fatta förhastade beslut, med

negativa konsekvenser för familjen som följd. Samtidigt är det viktigt att möjliggöra för kvinnor att lämna destruktiva relationer och röja hinder mot detta, såväl i lagstiftning som i praktiken. Betänketiden riskerar att hålla kvar människor i våldsamma eller oönskade relationer. Vi vill därför utreda om betänketiden ska slopas, till exempel i fall där den ena maken har utsatts för fysisk eller psykisk misshandel eller där förhållandet är skadligt av andra skäl.

Miljöpartiet vill

- Tillsätta en bred utredning för att kartlägga eftervåldets uttryck, exempelvis ekonomiskt och digitalt våld, och lämna konkreta förslag på lösningar
- Säkerställa att inget barn med skyddade personuppgifter eller med skyddat boende ska tvingas till umgänge med en förälder mot sin vilja
- Se över möjligheten för barn att få egna juridiska ombud i mål om vårdnad och umgänge
- Ge Domstolsverket i uppdrag att ta fram och genomföra utbildningsinsatser för verksamma jurister på domstolarna
- Se över inrättandet av ett särskilt ekonomiskt stöd för personer som lever med skyddade personuppgifter
- Se över möjligheten att ta bort avgiften för skyddade boenden i hela landet
- Utreda om kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad ska tas bort till exempel om personen som begär skilsmässan är utsatt för psykisk eller fysisk misshandel.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om kontroll och begränsningar av en persons handlingsutrymme, rätt till sin kropp eller rätt att själv välja partner. Det kan till exempel ta sig uttryck i barn- och tvångsäktenskap, könsstympning av flickor och kvinnor, fysiskt och psykiskt våld eller begränsningar i form av kontroll av socialt umgänge och klädval. Det kan också handla om att den utsatta inte får välja utbildning eller arbeta utanför hemmet eller att hens sociala medier kontrolleras. Det kan dessutom handla om försök att få en person att förändra, permanent dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet. Våldet och förtrycket utövas av ett kollektiv och är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av en viss gemenskap.

Miljöpartiet vill ta krafttag mot det hedersrelaterade våldet och förtrycket och se insatser från många olika delar av samhället. För att hjälpa akut utsatta behöver vi förhindra att barn förs ut ur landet för att giftas bort, könsstympas eller utsätts för andra former av våld och tvång, samt göra det lättare för barn som blivit bortgifta utomlands att komma hem. Ett permanent samordningscentrum bör inrättas som hjälper barn och ungdomar som förts utomlands i hedersrelaterade syften att komma hem. Vi anser vidare att regeringen bör ta vidare förslaget i Ds 2022:9 om att utvidga tillämpningsområdet för utreseförbud till att även omfatta risker för att barnets hälsa och utveckling skadas vid en utlandsvistelse. Detta kan gälla exempelvis ”uppfostringsresor”, som är en vanlig anledning till utlandsvistelser där barn kan riskera att fara illa, inte minst när det gäller pojkar och hbtqi-ungdomar. Vi är även positiva till förslaget från utredningen Förstärkt skydd för den personliga integriteten (SOU 2023:37) om att ett utreseförbud

också ska kunna omfatta fall där det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Vidare krävs lagändringar som gör att barn som olovligen förts ut ur landet inte automatiskt skrivs ut från folkbokföringen och förlorar sina svenska medborgarskap. Utredningen Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2) föreslår att bestämmelserna om befrielse från svenskt medborgarskap i lagen om svenskt medborgarskap bör utökas med krav på barns samtycke och på att en befrielse inte får stå i strid med barnets bästa. Miljöpartiet anser att regeringen bör ta vidare förslaget. Regeringen bör dessutom säkerställa att de utredningar och genomlysningar som gjorts kring myndigheters rutiner och handläggning av bortförandeärenden följs upp och leder till förbättringar.

En oskuldskontroll kan innebära att en person undersöker någon annans kvinnliga könsorgan i syfte att bedöma om personen är eller framstår som oskuld. Ett oskuldsingrepp innebär att en person gör ingrepp i någon annans kvinnliga könsorgan i syfte att det ska framstå som att personen är oskuld. Vi måste förbjuda oskuldskontroller och oskuldsingrepp för att tydliggöra att det är fråga om övergrepp och förtryck. Vi välkomnar därför att utredningen Förstärkt skydd för den personliga integriteten (SOU 2023:37) har lämnat förslag om detta. Vi vill dessutom kriminalisera oskuldsintyg.

Omvändelseförsök kan omfatta påtryckningar och tvång som syftar till att förmå någon att förändra, permanent dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet eller uttrycka kön på det sätt personen själv vill. Omvändelseförsök kan drabba ett flertal olika grupper av hbtqi-personer, varav en del har högre sannolikhet att drabbas, inklusive transpersoner, personer med funktionsnedsättningar och personer med utländsk bakgrund. En utredning från MUCF visar att 18 % av de svarande unga hbtqi-personerna uppger att de utsatts för ”påtryckningar att ändra eller dölja sin sexuella läggning, sin könsidentitet eller sina könsuttryck”. Omvändelseförsök kan också drabba andra grupper, såsom personer med intellektuell, neuropsykiatrisk eller fysisk funktionsnedsättning. Omvändelseförsök kan leda till såväl fysiska som psykiska skador, och FN:s kommitté mot tortyr anser att det i vissa fall kan likställas med tortyr.¹⁸ Miljöpartiet anser att omvändelseförsök bör kriminaliseras.

Skyddet för den som drabbas av hedersrelaterad brottslighet måste stärkas så att ingen utvisas för att man lämnar en relation som bygger på hedersförtryck. Till exempel behöver vi säkerställa att socialtjänsten inte ger information till vårdnadshavare som kan innebära akut risk för att barn utsätts för brott. Vi måste också förbättra skyddet och stödet på både kort och lång sikt. Ingen som lämnar en hederskontext ska behöva återvända till förövarna för att samhället svek. För att upptäcka och hjälpa fler barn som utsätts för eller skolas in i att utöva hedersförtryck behöver vi se till att alla samhällsinstanser har kompetens att identifiera hedersförtryck och agerar så tidigt som möjligt. Resurscentrum bör inrättas i varje län för att utöka tillgången till hjälp för utsatta.

Skolor har en viktig roll i att förebygga och upptäcka hedersnormer, och därför måste skolpersonal ha god kompetens i dessa frågor. Vi behöver också utveckla hur myndigheter samverkar kring familjer där det förekommer hedersförtryck. Sekretessen behöver minska, samverkan mellan myndigheter förbättras och resoluta ingripanden ske i ett tidigare skede när det behövs. Ökade satsningar på forskning behövs kring hur man

¹⁸ MUCF 2022-03-01, https://www.mucf.se/sites/default/files/2022/02/Omva%CC%88ndelse_rapport_2022_0.pdf.

förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer. För att rensa bort de patriarkala och förtryckande värderingar som är roten till hedersnormer behöver vi stärka information och utbildning om demokratiska principer, jämställdhet och barns rättigheter. Det behövs riktade insatser för att tidigt nå och bygga allianser med föräldrar.

Miljöpartiet vill

- Förhindra att barn förs ut ur landet för att till exempel giftas bort eller könsstympas, och göra det lättare för barn som blivit bortgifta utomlands att komma hem. Ett permanent samordningscentrum bör inrättas för att arbeta med dessa frågor.
- Se till att utredningar och genomlysningar som gjorts kring myndigheters rutiner och handläggning av bortförandeärenden följs upp leder till förbättringar
- Se lagändringar som gör att barn som olovligen förts ut ur landet inte automatiskt utskrivs från folkbokföringen och förlorar sina svenska medborgarskap
- Utfärda utreseförbud i fler fall, inklusive för barn som drabbas av uppfostringsresor eller riskerar oskuldskontroller och oskuldsingrepp
- Kriminalisera oskuldskontroller, oskuldsingrepp, utfärdande av oskuldsintyg och omvändelseförsök för att tydliggöra att det är fråga om övergrepp och förtryck
- Att ingen ska utvisas för att den lämnar en relation som bygger på hedersförtryck
- Säkerställa att socialtjänsten aldrig ger information till vårdnadshavare som kan innebära akut risk för att barn utsätts för brott
- Förbättra insatser i regionerna, genom att bland annat upprätta regionala handlingsplaner, förbättra föräldraskapsstödet och tillgången till specialiserad traumabehandling och annan specialiserad vård för målgruppen
- Förbättra insatserna i kommunerna, genom att bland annat upprätta kommunala handlingsplaner, fler socialsekreterare i skolor i utsatta områden samt inrätta verksamheter som riktar sig mot män och hbtqi-personer
- Se över inrättandet av resurscentrum i varje län för att utöka tillgången till hjälp för utsatta
- Förbättra samverkan mellan myndigheter och säkerställa att resoluta ingripanden sker i ett tidigare skede
- Öka forskningen kring hur man förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer.

Hatbrott

Ett hatbrott innebär att gärningspersonen utför ett angrepp på grund av sin negativa inställning till vissa personers egenskaper. Hatbrott kan vara brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering, eller andra brott där motivet varit att kränka en person eller folkgrupp på grund av hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet.

Enligt Brottsförebyggande rådet är de vanligaste hatbrotten ofredande och olaga hot. Antalet hatbrottsmarkerade polisanmälningar 2020 i vilka ett eller flera hatbrottsmotiv kunde identifieras uppgick till 3 398 anmälningar. På en övergripande nivå var främlingsfientliga och rasistiska hatbrott (55 procent) vanligast, följt av hatbrott mot religiösa grupper (17 procent), ospecificerade hatbrott (15 procent) och hbtqi-relaterade

hatbrott (13 procent). Av de främlingsfientliga och rasistiska hatbrotten var afrofbiska hatbrott vanligast under 2020.

Varje hatbrott utgör en kränkning av en människas rättigheter och är ett uttryck för synen att alla människor inte är lika mycket värda. Miljöpartiet vill ta krafttag mot hatbrotten på flera plan, inklusive genom förstärkt arbete inom polisen och på internet. Det förebyggande arbetet i skolan behöver också förbättras. De som utsätts behöver bättre stöd genom en ny stömlinje, och statistiken behöver förbättras genom att införa jämlikhetsdata. Vi vill också se över kön och funktionsnedsättning som nya grunder för hatbrott.

Miljöpartiet vill

- Stärka hatbrottsarbetet inom polisen genom att utöka hatbrottsenheterna, bättre intern utbildning och förstärkt samverkan med civilsamhället
- Förbättra det förebyggande arbetet inom skolan och på nätet
- Införa jämlikhetsdata, så att statistiken och kunskapen förbättras och därmed också möjligheterna att bekämpa hatbrotten
- Se över införandet av en specialiserad stömlinje för de som utsätts för hatbrott
- Intensifiera arbetet med att bekämpa hatbrott på nätet och ställa större krav på internetplattformarna
- Lägga till kön som grund för hatbrott
- Utredda funktionsnedsättning som grund för hatbrott.

Brott mot miljön och brott mot djur

Avfallsbrottsligheten är utbredd och ofta kopplad till annan organiserad brottslighet. Det måste få ett stopp. Vi vill strama upp lagstiftningen om hantering av avfall, och skärpa straffen för brott mot denna, så att det avskräcker från otillåten dumpning och från otillåten export av avfall.

Den illegala jakten måste uppmärksammas mer och brotten måste bekämpas hårdare med större polisiära insatser. Det är viktigt att polisens insatser mot jaktbrott stärks. Det är en brist att Sverige inte har en fungerande jakttillsyn i dag. Det har visat sig att miljöbrott generellt sett har bland de längsta genomströmningstiderna från inkommen anmälan till beslut. Det blir en svag länk i rättskedjan. Att anmälningar får ligga innan polisen vidtar de första och ibland avgörande utredningsåtgärderna är problematiskt då det är särskilt viktigt att säkra bevis från jaktbrott snabbt. Tillräckliga resurser och kompetens hos polisen har visat sig vara viktigt. Brottsförebyggande rådet har påpekat i rapporter att det är en stor del av brottsligheten som inte lagförs samt att det är känt att skinn och andra delar från skjutna rovdjur i vissa fall tas tillvara samt att delarna har ekonomiskt värde på den svarta marknaden.

I februari 2022 lade EU-kommissionen fram ett lagförslag om företags ansvar för miljö och mänskliga rättigheter, CSDDD (Corporate Sustainability Due Diligence Directive). Syftet med förslaget är att hålla företag ansvariga för att se till att deras arbete inte skadar mänskliga rättigheter och miljö. Miljöpartiet driver på för att lagförslaget förbättras och slutligen beslutas om inom EU.

Miljöpartiet vill stärka den internationella rätten så att såväl stater som företag ska kunna hållas juridiskt ansvariga för miljöbrott och skador på ekosystemet. I över 50 år

har frågan om att införa ett nytt brott, ”ekocid”, diskuterats. Det skulle få särskilt stor betydelse för fattiga länder med svag miljölagstiftning som drabbas hårdast av de ökande gränslösa föroreningar som globaliseringen fört med sig och vars befolkningar ofta är de som minst bidragit till dem. Romstadgans syfte är att upprätthålla freden och reglerar de grövsta internationella brotten. Vi menar att storskalig miljöförstörelse är ett av dem. Sverige bör därför driva på inom FN och EU för att stärka det juridiska ramverket så att det blir ett kraftfullt verktyg för att förhindra ekocid genom att inkludera det i Romstadgan. De som är ansvariga för storskalig miljöförstöring kan stå till svars för detta vid Internationella brottmålsdomstolen, ICC.

Med nyttjandet av djur följer ett moraliskt ansvar där djurens egenvärde och behov som kännande varelser måste respekteras. Miljöpartiet anser att de djur som vi människor har ansvar för och föder upp ska få leva ett gott liv. Med detta följer att förebygga brott mot djur och se till att de som plågar djur lagförs och döms till kännbara straff. Vi behöver en bättre tillsyn av djurhållningen i Sverige, där lagbrott och missförhållanden upptäcks och beivras snabbt. Vi vill införa kamerabevakning på slakterier.

Fusket inom fisket är omfattande. Exempelvis uppskattas det olagliga fisket efter ål vara lika omfattande som det legala yrkesfisket. Enligt Havs- och vattenmyndigheten finns det ett direkt samband mellan antalet beslag och hur mycket arbetstid som läggs på att söka av ett område; ju mer arbetstid som läggs på att leta, desto fler ålryssjor hittas. Övervakning och tillsyn måste stärkas så att lagen faktiskt följs. Det omfattande tjuvfisket är skäl till att se över vilka straffskärpningar som måste till för att stoppa allt illegalt ålfiske.

Miljöpartiet vill

- Stoppa dumpningen av avfall såväl på land som i vatten
- Stärka arbetet mot illegal jakt
- Införa en ansvarslag på EU-nivå där företag hålls ansvariga för miljöbrott och brott mot mänskliga rättigheter i hela sina leverantörskedjor
- Införa ett ekocidbrott i internationell rätt
- Införa kamerabevakning på slakterier
- Öka fiskekontrollerna inom yrkesfisket, och se över behovet av skärpta straff inom ålfisket.

Kriminalvårdsfrågor och avhopparverksamhet

En bärande del av Miljöpartiets gröna ideologi är tron på människors förmåga och vilja att ta ansvar och bli bättre. Att ge människor verktyg för att förändra sitt liv och komma ur den kriminella banan är avgörande för att stoppa våldet.

Det pågår just nu en stor utbyggnad av Kriminalvården. Det behövs, eftersom fler nu döms till fängelsestraff, straffen blir längre och anstalterna är fulla. Samtidigt är det avgörande att behandlingen håller hög kvalitet och är effektiv. Kriminalvården måste ha rätt förutsättningar att säkerställa en trygg och säker miljö på anstalterna, både för de som dömts för brott och för personalen. Uppföljning och utslussning måste fungera bättre. Nya alternativ till häkte och fängelse behöver införas, för att underlätta den ansträngda situationen. Det bör också övervägas om kortare fängelsestraff alls ska användas som påföljd i första hand. Staten behöver ta ett nationellt ansvar för

avhopparverksamheterna, tillsynen behöver förbättras och ett krav på tillståndsplikt utredas.

Säkerställ behandlingens effektivitet och förhindra återfall

Kriminalvården ansvarar för 32 häkten, 45 anstalter och 33 frivårdskontor. Ett av Kriminalvårdens mål är att så många intagna som möjligt som bedöms ha medelhög eller hög risk att återfalla i brott ska genomgå ett behandlingsprogram. Av de personer som frigavs från anstalt 2019 återföll 43 procent i brottslighet inom ett år.¹⁹ Att nästan hälften av de som frigges återfaller i brott innebär att samhället har stora problem med att förhindra upprepad brottslighet, men också att det finns en stor potential. Arbetet med att förhindra återfall måste därför prioriteras.

Utslussning och uppföljning måste stärkas

En del som idag inte fungerar tillfredsställande är utslussning och uppföljning av de som avtjänat sitt straff. Det är av stor betydelse att de dömda får goda möjligheter att få en koppling till arbetsmarknaden, så att det finns ett bättre alternativ än att återgå till brottslighet. Samarbetet mellan Kriminalvården och Arbetsförmedlingen kan stärkas, och även samarbetet med socialtjänsten som ger ett stöd i återanpassningen till samhället.

Inför nya alternativ till anstaltsvistelse

Kriminalvården har under 2023 lyft behovet av att utreda och överväga fler alternativ till att vistas på anstalt.²⁰ Detta är viktigt dels utifrån den mycket ansträngda beläggningen på landets fängelser och Tidöavtalets förslag om omfattande straffskärpningar, dels med hänsyn till rekommendationer från internationella organ. Som Kriminalvården lyfter och som anges i flera internationella konventioner som Sverige har ratificerat, ska frihetsberövande åtgärder användas som en sista utväg. Andra mindre ingripande åtgärder som kan uppnå samma effekt bör alltid övervägas.

Kriminalvården har föreslagit en utökning av tillämpningsområdet för lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll till att omfatta straffverkställighet om den dömda ska avtjäna fängelse i under ett år. Myndigheten föreslår också att IÖV, intensivövervakning med elektronisk kontroll, ska införas som en självständig brottspåföljd. Myndigheten föreslår dessutom införandet av en ny verkställighetsform eller påföljd – kontrollerat boende med elektronisk övervakning. Det skulle innebära att den dömda under hela strafftiden placeras i ett kontrollerat hem som är anpassat för särskilt stöd, tillsyn och kontroll och samtidigt övervakas med IÖV.

¹⁹ Riksrevisionen, 28 mars 2023, <https://www.riksrevisionen.se/nu-granskas/inledda-granskningar/kriminalvardens-behandlingsprogram.html>.

²⁰ Kriminalvården, Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet, 2023-04-18, <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/nyheter/kriminalvardens-kapacitetsbehov-till-foljd-av-tidoavtalet.pdf>.

Överväg att avskaffa kortare fängelsestraff som påföljd

Miljöpartiet anser att det bör övervägas om fängelsestraff som är kortare än exempelvis sex månader alls ska användas som påföljd i första hand, eller om det är mer ändamålsenligt och effektivt med alternativa påföljder. Detta särskilt med hänsyn till de stora kapacitetsbehov som finns inom Kriminalvården och risken att personer som inte redan har en kriminell livsstil utvecklar en sådan under tiden i anstalt. Liknande frågor har utretts tidigare. Exempelvis föreslog Påföljdsutredningen att de särskilda påföljderna skyddstillsyn och villkorlig dom borde avskaffas. Utredningen föreslog att fängelsestraffet ska dömas ut villkorligt, om fängelsestraffet är på kortare tid än ett år och om den som döms är ostraffad sedan tidigare.²¹ Miljöpartiet anser att frågan bör övervägas på nytt, i ljuset av den situation vi ser idag men med beaktande av tidigare utredningsarbete på området.

Möjliggör längre tidsbestämda straff

Det längsta tidsbestämda straffet som kan utdömas idag är 18 års fängelse. De som döms därutöver får livstidsstraff, vilket inte är tidsbestämt och kan vara betydligt längre tid. Lagändringar har gjorts med syftet att fler ska dömas till livstid för mord. Det finns fördelar med att straff som utdöms är tidsbegränsade. Miljöpartiet vill se att längre tidsbestämda straff än dagens 18 år skulle kunna utdömas för de allra allvarligaste brotten. Miljöpartiet föreslår därför att en utredning tillsätts om att tidsbestämda straff skulle kunna utdömas upp till 23 år.

Inför nya alternativ till häktning

Kriminalvården har lyft behovet av att införa hemarrest och områdesarrest som alternativ till häktning, i enlighet med förslagen i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Utredningens förslag om hemarrest innebär att den misstänkte förbjuds att utan tillstånd lämna sin bostad. Områdesarrest innebär att den misstänkte förbjuds att utan tillstånd lämna ett visst område. Det ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel att förbudet följs. Införandet av dessa nya alternativ till häktning kan antas minska antalet personer som behöver uppta häktesplatser, något är mycket angeläget, inte minst i ljuset av Tidöavtalets förslag. Som Kriminalvården framför ligger det både i den enskildes och i samhällets intresse att utöka möjligheten för en brottsmisstänkt att under utredningstiden behålla bostad, lön, arbete och den dagliga kontakten med familj och nära vänner.²² Kriminalvården föreslår också en utökning av möjligheterna till beslut om utslussningsåtgärder med elektronisk övervakning, särskilt vad gäller intagna med låga risker. Miljöpartiet anser att regeringen bör ta vidare dessa förslag.

²¹ Påföljdsutredningen, SOU 2012:34, 2012, <https://www.regeringen.se/contentassets/cb582361380d43f19fb3ad0d1d760215/nya-pafoljder-kortversion-sou-201234/>.

²² Kriminalvården, Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet, 2023-04-18, <https://www.kriminalvardens.se/globalassets/nyheter/kriminalvardens-kapacitetsbehov-till-foljd-av-tidoavtalet.pdf>.

Stärkt stöd till anhöriga

När en person sitter i fängelse, häkte eller frivård påverkar det hela familjen, såväl föräldrar som partners, syskon eller barn. Hela familjen kan behöva stöd när en person blir gripen av polisen och det är oerhört angeläget att familjer inte bara blir lämnade utan att stöd kan erbjudas. Det gäller i högsta grad barn, som detta kan vara en mycket svår tid för, med frågor, undrande från kompisar, oro, skuld och svårighet att hantera situationen. Organisationen Buff arbetar för att förbättra villkoren för dessa barn och vi ser deras insatser som mycket värdefulla. Varje enhet inom Kriminalvården behöver en beredskap för att kunna låta besök för barnen ske på ett bra sätt. Inte minst för att personen som avtjänar ett straff ska kunna fortsätta att ha en rimlig föräldraroll, både under och efter straffet.

Stärk och utveckla avhopparverksamheterna

Många av dem som tillhör kriminella grupperingar vill bryta med det kriminella livet. Detta gäller inte minst unga. Sådana uppbrott innebär dock ofta stora svårigheter och risker, vilket får till konsekvens att många stannar kvar i kriminalitet. Om en livsstils-kriminell person upphör med sin brottsliga verksamhet är det en stor vinst för hela samhället, både ur ett ekonomiskt och ur ett mänskligt perspektiv. För att underlätta uppbrott behöver samhället erbjuda stöd och skydd till dem som vill lämna en kriminell livsstil.

Avhopparverksamheterna gör skillnad. Många lyckas komma bort från brottets bana, men många misslyckas också. Som exempel var 234 personer inskrivna i ett avhopparprogram i Stockholm mellan juni 2020 och september 2022. 101 personer har avslutat sina placeringar. 25 avhopp klassas enligt polisens bedömning som lyckade. I snitt har de varit inskrivna i programmet i 18 månader. De 76 personer som inte lyckats lämna kriminaliteten har i snitt varit i avhopparverksamheten under tre månader.²³

Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen har sedan september 2021 i uppdrag att tillsammans förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet. Uppdraget delredovisades i april 2023. Av redovisningen framgår att Polismyndigheten under 2022 beviljade 113 ansökningar från kommuner om statliga medel till avhopparverksamhet och 58 miljoner kronor betalades ut. Det är fyra gånger fler ansökningar än året innan, då 28 ansökningar kom in och tolv miljoner kronor betalades ut.²⁴

Det är positivt att mer görs för att fler ska hoppa av, dock saknas fortfarande ett samlat nationellt ansvar för avhopparverksamheterna. Kommunernas socialtjänster har huvudansvaret för avhoppare, och verksamheten bedrivs i huvudsak på lokal nivå i samarbete mellan socialtjänsten och Polismyndigheten. Arbetet med ett nationellt avhopparprogram, som inleddes av den tidigare socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen, har tappat fart. Det är oklart vad den nuvarande regeringen gör för att få till

²³ SVT, 29 januari 2023, <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/khaled-tillbaka-i-kriminalitet-efter-tva-avhoppsforsok-finns-ingen-utvag>.

²⁴ Polismyndigheten, 2023-05-02, <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2023/maj/ansokningar-om-avhopparverksamhet-fyrdubblad/>.

stånd ett nationellt avhopparprogram. Miljöpartiet anser att arbetet måste intensifieras. Vi har inte råd eller tid att misslyckas.

Arbetet bör också förstärkas genom att i högre grad stödja civilsamhällets viktiga arbete med avhoppare och återanpassning. Familjen är viktiga aktörer vad gäller att få människor att sluta med brott. Vi vill undersöka möjligheten för avhopparverksamheten att stödja personer i nära relation med personer i kriminella nätverk. Anhöriga är ofta mycket utsatta och hade dessutom, om de fick adekvat skydd, kunnat vara en viktig informationskälla för polisen.

Samtidigt har det framkommit uppgifter om stora brister i avhopparverksamheterna. Kritik har kommit både från personer som själva omfattats av insatserna och från de som bedriver verksamheten. Sydsvenskan har granskat en avhopparverksamhet i Malmö.²⁵ Tidningen avslöjade bland annat att en avhoppare fått tillgång till en anställds dator som innehöll sekretesskyddade uppgifter om andra gängkriminella avhoppare. Tidigare kriminella fick lära sig att fuska med bidrag. Arbetsgivare avlönade dessutom svartarbete. Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, uppgav att de aldrig granskat någon av avhopparverksamheterna eftersom det aldrig inkommit någon anmälan. Situationen har varit så pass allvarlig att Malmö stad har satt stopp för verksamheten, eftersom ”personer hade kunnat dö”. Kritik har kommit även mot andra avhopparverksamheter. Att privata, vinstdrivande företag kan bedriva avhopparverksamhet har också ifrågasatts. I ett fall fick en person, som själv dömts för allvarliga brott, jobb som avhopparcoach på ett företag. Hen fick provision, dvs mer pengar för varje klient hen lockade till verksamheten.²⁶

Den typen av händelser är inte acceptabla. Att avhopparverksamheterna lyckas är avgörande för att förhindra återfall i brott. Skattemedel som finansierar verksamheterna ska användas ansvarsfullt. Miljöpartiet vill se en översyn av tillsynen av avhopparverksamheterna, för att säkerställa kvalitet och effektivitet. Vi vill också införa en tillståndsplikt, så att den aktör som vill bedriva avhopparverksamhet måste uppfylla vissa villkor och godkännas innan verksamheten får bedrivas. Vi vill dessutom se över konsekvenserna av att avhopparverksamhet får bedrivas av vinstdrivande aktörer. Samarbetet mellan utslussning från kriminalvårdsanstalter och särskilda ungdomshem och avhopparverksamheterna måste också bli betydligt bättre.

Miljöpartiet vill:

- Prioritera arbetet med att säkerställa behandlingens effektivitet och förhindra återfall
- Överväga att vissa kortare fängelsestraff avskaffas som påföljd
- Att tidsbestämda straff ska kunna utdömas upp till 23 år
- Stärka uppföljning och utslussning av de som avtjänat sitt straff
- Införa nya alternativ till anstaltsvistelse
- Införa hemarrest och områdesarrest som alternativ till häktning, i enlighet med förslagen i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52)
- Säkerställa ett stärkt stöd till anhöriga
- Prioritera arbetet med att inrätta ett nationellt avhopparprogram

²⁵ Sydsvenskan, 2023, <https://www.sydsvenskan.se/2023-03-01/fryshusets-hemligheter--har-ar-granskningen-i-korthet>.

²⁶ SVT, 25 januari 2023, <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/valkand-coach-skulle-hjalpa-gangavhoppare-doms-sjalv-till-fangelse>.

- Undersöka möjligheten för avhopparverksamheten att stödja personer i nära relation med personer i kriminella nätverk
- Se över systemet för tillsyn av avhopparverksamheterna
- Införa en tillståndsplikt för avhopparverksamheter för att säkerställa kvalitet
- Se över konsekvenserna av att avhopparverksamhet bedrivs av vinstdrivande aktörer
- Bygga ihop utslussningen från kriminalvårdsanstalt och särskilda ungdomshem bättre med avhopparverksamheterna.

Sluten ungdomsvård och tvångsvård av barn och unga

Brottsförebyggande rådet (Brå) redovisar att av de personer som misstänktes för brott under 2021 var 43 procent under 30 år vid tidpunkten för brottet. Unga personer (15–20 år) utgjorde 19 procent av samtliga misstänkta personer. Antalet misstänkta personer per 100 000 invånare 2021 var störst i de yngre åldersgrupperna (15–17 och 18–20 år) med 4 846 respektive 5 288 misstänkta personer per 100 000 invånare. Generellt sett är andelen misstänkta personer i befolkningen högst bland unga personer och allt lägre med stigande ålder. Mönstret har varit relativt likartat de senaste tio åren. De vanligaste brotten som begås av unga mellan 15 och 20 år är narkotikabrott (39 %) följt av brott mot person (33 %) och stöldbrott (21 %).²⁷ 2008 var antalet misstänkta för brott 24 376 och 2021 var antalet 17 327.

Det innebär att samtidigt som antalet misstänkta personer var störst inom de yngre åldersgrupperna så har det generellt sett skett en minskning över tid. Samtidigt rapporteras att allt yngre personer deltar i kriminella nätverksmiljöer och begår allvarliga våldsbrott. Det innebär att även när samhället lyckas lagföra de som begår brott står alltid nya unga personer redo att ta deras plats. I Brås rapport om utredning och uppkläring av dödligt våld i kriminell miljö från 2023 hade totalt 55 gärningspersoner dömts i de 32 utredningar som avgjorts i domstol. Medianåldern är 24 år och totalt 6 personer är under 18 år. 33 personer har dömts för det dödliga våldet, ytterligare 20 personer har dömts för medhjälp och 2 personer för anstiftan. Samtliga utom 2 är män. De 2 kvinnor som ingår har dömts för medhjälp.²⁸

Att medianåldern är så pass låg och att ett flertal dömda gärningspersoner är under 18 år understryker vikten av att stoppa nyrekryteringen och att arbeta mycket mer aktivt med tidiga förebyggande och återfallsförebyggande insatser. Det är också avgörande att markera tydligt mot de gäng som rekryterar unga. Miljöpartiet drev därför under många år frågan om att kriminalisera involvering av unga i kriminalitet, en fråga som inkluderades i den dåvarande socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminalitet. Den 3 maj 2023 fattade riksdagen beslut om att göra det straffbart att involvera personer under 18 år i brott eller brottslig verksamhet, ett viktigt framsteg. Andra viktiga resultat av S-MP-regeringens arbete är förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott och införandet av brottet ungdomsövervakning. Det är bra steg framåt, men betydligt mer behöver göras.

²⁷ Brottsförebyggande rådet 2021, <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/ungdomsbrottslighet.html>.

²⁸ Brottsförebyggande rådet 2023, <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-03-07-utredning-och-uppklaering-av-dodligt-vald-i-kriminell-miljo.html>.

Sluten ungdomsvård

Ungdomar mellan 15 och 17 år som begår allvarliga brott blir oftast dömda till sluten ungdomsvård i stället för till fängelse. Straffet avtjänas på speciella avdelningar på Sis särskilda ungdomshem, enligt lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU).²⁹

Den tidigare socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen tillsatte en utredning för att se över regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år (dir. 2021:99). En viktig del i arbetet är att åstadkomma tillräckligt ingripande åtgärder för att de unga som dömts för de allvarligaste brotten får tillräckligt med tid och behandling för att förhindra återfall i brott när de kommit ut. Därför vill Miljöpartiet se över en förlängning av det maximala straffet för sluten ungdomsvård för de allvarligaste brotten. Även möjligheten till villkorlig frigivning för målgruppen bör övervägas. Utredningen (SOU 2023:44) föreslår att barn och unga som döms för allvarliga brott ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård. Utredningen föreslår också att fängelsepåföljden ska verkställas på särskilda ungdomsavdelningar på Kriminalvårdens befintliga anstalter. Miljöpartiet ser fram emot att ta del av remissinstansernas synpunkter. Oaktat remissutfall anser vi att dagens system för sluten ungdomsvård på Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem (Sis) inte fungerar och bör ersättas med ett nytt system.

En reform behövs

Statens institutionsstyrelse har ett tungt och svårt uppdrag. Det ställs höga krav på personalen att hantera svåra situationer och de som placeras på Sis har ofta en komplex problematik. Hur unga som placerats behandlas, och hur deras rehabilitering lyckas, kan få avgörande konsekvenser. Miljöpartiet ifrågasätter inte att ledning och personal gör vad som står i deras makt för att göra ett så pass bra arbete som möjligt. Det är dock viktigt att säkerställa att innehållet i behandlings- och rehabiliteringsprogram håller en hög nivå. Det måste säkerställas att verksamheten gör mer nytta än skada. De uppgifter om missförhållanden som återkommit under många år gör att vi tyvärr behöver ställa oss frågan om så är fallet.

I åratal har det kommit larmrapporter om undermåliga förhållanden och kränkningar på Sis-hemmen. I januari 2023 kom Ivo med allvarlig kritik mot situationen för flickor som utsätts för hot, kränkningar, våld och avskiljningar som inte har stöd i lag. Antalet avskiljningar för flickor har nästan fördubblats de senaste åren. Ivo: ”Att låta personer som är misstänkta och föremål för förundersökning för sexualbrott arbeta nära barn och unga under pågående rättsprocess är oacceptabelt. Det är också oacceptabelt att SiS inte gör registerutdrag för personal, vilket innebär allvarliga risker för de placerade barnen och ungdomarna.”

Rapporten ”Vem ska tro på mig?” som har tagits fram av Barnrättsbyrån och Childhood visar på en rättsskandal. Under 40 månader har 209 händelser om sexuella kränkningar och våld rapporterats in, vilket motsvarar ett snitt på drygt fem inrapporterade händelser per månad. Övergreppen har skett på alla utom ett av Sis-hemmen, vilket gör bilden tydlig av att detta är ett strukturellt problem. Vid 193 av fallen pekas personal ut som förövaren.

²⁹ Statens institutionsstyrelse 2022, <https://www.stat-inst.se/var-verksamhet/sluten-ungdomsvard-lsu/>.

Miljöpartiet anser att det nu behövs en bred reform av tvångsvården av barn och unga och den slutna ungdomsvården. Det är avgörande för att tillgodose barns rättigheter och ge dem en rimlig chans till ett bättre liv. Att bygga upp något nytt kommer att ta tid. Alternativen till dagens system måste utformas med forskningen som grund och tillsammans med experter inom bland annat vård och omsorg, barnrättsorganisationer och tillsammans med barn själva. Barnperspektivet och principen om barnets bästa måste vara vägledande.

Detta är oerhört viktigt, så att inte destruktiva strukturer upprätthålls. För att möjliggöra reformen behöver vi först göra upp med historien. Miljöpartiet kräver därför att staten ger en offentlig ursäkt till alla de som utsatts för övergrepp på Sis-hemmen.

Centrala aspekter för en reform är hur tvångsvården ska organiseras, hur säkerheten för både personal och placerade ska säkerställas och vilken vård och behandling som ska tillhandahållas. Det är också tydligt att det krävs en översyn hur rättssäkerheten kan stärkas. Det kan ske bland annat genom att stärka rätten till juridiskt ombud, inrätta oberoende observatörer på institutionerna och ge Ivo i uppdrag att skärpa tillsynen. En effektiv och välfungerande klagomålsfunktion behövs. De som är placerade ska också ha rätt till fullgod utbildning och sjukvård, på samma vis som barn som inte är placerade. Vi vill dessutom se ett omedelbart stopp för avskiljningar. Barn och unga med svår problematik måste få kvalificerade insatser av högst kompetent personal. Att höja kompetensen hos och utbildningen för personalen är helt avgörande för att skapa ett bättre system än det vi har idag.

En del som idag inte fungerar tillfredsställande är uppföljning och utslussning av ungdomarna. En tydlig plan för uppföljning är en central del av att behandlingen ska fungera och för att samhället på ett tidigt stadium ska kunna ingripa om behandlingen inte har önskad effekt när ungdomen återvänder till ett liv i frihet. Den kommunala socialtjänsten måste också vara en del av behandlingsplanen, där rätt insatser ges till den unge för att hen ska ha verktyg att fortsätta ett laglydigt liv efter frigivningen. Här behöver samarbetet och överlämningen mellan stat och kommun fungera betydligt bättre. Utslussningen behöver byggas ihop bättre med avhopparverksamheterna. En viktig del är också att öka möjligheterna till framtida studier och jobb, vilket bland annat kan åstadkommas genom ett stärkt motiveringsarbete.

Alla dessa frågor bör inkluderas i en större reform. Reformen måste dessutom innefatta hur inflödet till och behovet av tvångsvård ska kunna minskas. Det betyder dels att öka möjligheten till behandlingsfamiljer, vilket enligt forskning är en bra modell och alternativ till Sis-placeringar. Fler familjehem behöver rekryteras och stödet till familjehem behöver bli bättre. Hela kedjan av insatser som används i dagsläget behöver ses över.

Miljöpartiet vill

- Se en bred reform av tvångsvården för barn och unga, inklusive den slutna ungdomsvården
- Förlänga den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård för de allvarligaste brotten
- Stärka säkerheten för både placerade och personal på institutionerna
- Stärka rättssäkerheten för de som placeras
- Säkerställa att placerade ungdomars rätt till vård och utbildning efterlevs
- Se ett omedelbart stopp för avskiljningar
- Säkerställa ett stärkt motiveringsarbete på ungdomshemmen
- Höja kompetensen hos och utbildningen för personalen

- Förbättra uppföljning och utslussning av de som dömts till slutna ungdomsvård och avtjänat sitt straff
- Utöka alternativen till tvångsvård och se över hur inflödet till tvångsvården kan minskas.

Brottsoffers villkor och rättigheter

Att brottsoffer får upprättelse är en av rättssystemets allra viktigaste uppgifter. Samhället behöver säkerställa att brottsoffer och deras anhöriga får tillgång till stöd och tydlig information. Vi vill därför inrätta en samlad brottsofferlag så att det blir lättare för brottsoffer, anhöriga och yrkespersoner att förstå vilka rättigheter och möjligheter till stöd som finns.

När det har inträffat skjutningar och andra allvarliga brott behöver samhället finnas där. Staten behöver ta ett större ansvar för att brottsoffer får skadestånd, så att de inte blir utan ersättning och tvingas driva en påfrestande process under redan pressade förhållanden. Vi vill att staten ska ta över ansvaret för att betala och driva in skadestånd till brottsoffer och införa en garanti för att pengarna ska vara på brottsoffers konto inom 30 dagar efter att domen vunnit laga kraft. Vi vill också förbättra möjligheten för brottsutsatta att få målsägandebiträde, exempelvis i hovrätten.

Organisationer som Rädda Barnen och Bris vittnar om att barn skadats eller till och med riskerat att dödas i samband med sprängdåd och skjutningar. Det kan handla om olika både fysiska och psykiska skador hos barnen som berörs, exempelvis en brännskada på ett öra, fötter som trampas i krossat glas, sömnsvärigheter och rädsla för att överhuvudtaget gå ut mer³⁰. Miljöpartiet, i likhet med Rädda Barnen, efterlyser ett omedelbart krisstöd till alla barn som drabbas av brott och trauma i samband med skjutningar och sprängningar. Det är viktigt dels i det första akuta skedet, dels för att förebygga långsiktig psykisk ohälsa. Det behövs en större tydlighet när det gäller vilka aktörer som ska göra vad i samband med den här typen av händelser.

En av de grupper som drabbas av det ökade skjutvapenvåldet är anhöriga till de som begår brott. Idag finns verksamheter inom vissa kommuner som riktar sig till anhöriga till personer som begår brott eller är i riskzonen för att hamna i gängkriminalitet. Men det finns ingen nationell stödlinje som riktar sig särskilt till den här målgruppen. Det tycker vi behövs för att erbjuda ett likvärdigt stöd över hela landet. Stödlinjen bör bemannas av personal som kan flera språk och ha möjligheter att ge psykologiskt och praktiskt stöd av olika slag.

Alla ska kunna få sina rättigheter i en domstolsprocess tillgodosedda, oavsett storlek på plånboken. Inkomsttaket för rättshjälp har inte höjts sedan slutet av 1990-talet och den som tjänar över 260 000 kronor om året kan inte få rättshjälp. Detta innebär att många som behöver juridiskt stöd för att tillvarata sina rättigheter inte får det. Det vill vi ändra på. Miljöpartiet vill därför se över inkomsttaket för rättshjälp.

Den parlamentariska kommittén Trygghetsberedningen har i ett delbetänkande lämnat en rad bra förslag om hur stödet till brottsoffer kan förstärkas och förbättras i

³⁰ Sveriges Radio, 2023-04-27, <https://sverigesradio.se/artikel/radda-barnen-mer-stod-behovs-till-barn-vid-sprangdad-och-skjutningar>.

Sverige.³¹ Miljöpartiet anser att förslagen är bra och att de bör genomföras. Trygghetsberedningen föreslår dels ett uppdrag till Brottsoffermyndigheten att förstärka sin roll som kunskapscentrum för brottsofferfrågor. Myndigheten ska ges ett förstärkt uppdrag att systematiskt sammanställa och tillgängliggöra relevant kunskap på brottsofferområdet. I uppdraget bör enligt Trygghetsberedningen ingå att föreslå en modell för regelbunden uppföljning av vilket stöd och bemötande brottsutsatta får från myndigheter och andra aktörer i samhället.

Miljöpartiet vill dock gå ett steg till och utreda om en särskild brottsofferombudsman bör införas för att förstärka stödet till brottsoffer. Funktionen skulle vara nära knuten till Brottsoffermyndigheten och kunna bedriva tillsyn och ha ett helhetsansvar för brottsofferfrågorna.

Trygghetsberedningen föreslår också att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att, i samråd med berörda aktörer, kartlägga kommunernas arbete med att erbjuda stöd och hjälp till den som utsatts för brott och dennes närstående. Uppdraget bör också innefatta att kartlägga hur olika insatser följs upp i dagsläget samt ge förslag på hur olika insatser borde följas upp framöver. Socialstyrelsen föreslås också ta fram en utvecklad vägledning för att stödja kommunernas socialtjänster i det brottsofferstödande arbetet. Vägledningen kan utgöra grund för framtida uppföljande kartläggningar av kommunernas brottsofferstöd.

Trygghetsberedningen föreslår också att Polismyndigheten ska ges i uppdrag att utveckla ett stöd som underlättar för olika kategorier av medarbetare vid Polismyndigheten att uppfylla skyldigheten att lämna information till brottsutsatta och som ökar relevansen i den information som ges. Polismyndigheten bör vidare ges i uppdrag att utveckla den skriftliga information som skickas ut vid brottsanmälan i syfte att göra informationen mer relevant och anpassad till den enskilde. I uppdraget bör ingå att överväga behovet av ett verktyg för att bedöma vilket brottsofferstöd som den enskilda individen behöver.

Trygghetsberedningen föreslår slutligen att regeringen utreder förutsättningarna för Polismyndigheten att, med iakttagande av kraven på saklighet och opartiskhet, förmedla uppgifter om brottsutsatta. En sådan utredning bör även omfatta frågor om sekretess och skydd av personuppgifter vid digital förmedling av kontaktuppgifter.

Miljöpartiet vill

- Införa en samlad brottsofferlag
- Se över möjligheten att inrätta ett omedelbart krisstöd till alla barn som drabbas av brott och trauma i samband med skjutningar och sprängningar
- Inrätta en ny nationell stödlinje för anhöriga till kriminella
- Se över en förbättrad möjlighet för brottsutsatta att få målsägandebiträde, exempelvis i hovrätten
- Se ett utökad ansvar för staten att bära skadestånd
- Se över inkomsttaket för att få rättshjälp
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om ett uppdrag till Brottsoffermyndigheten att förstärka sin roll som kunskapscentrum för brottsofferfrågor

³¹ SOU 2021:85, Delbetänkande av Trygghetsberedningen, <https://www.regeringen.se/contentassets/398a7a21de384500b8ab1f5582c64087/vagar-till-ett-tryggare-samhalle.-samtida-och-framtida-kriminalpolitiska-utmaningar-sou-202185-vol.-2.pdf>.

- Se över möjligheten att inrätta en brottsofferombudsman
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att, i samråd med berörda aktörer, kartlägga kommunernas arbete med att erbjuda stöd och hjälp till den som utsatts för brott och dennes närstående
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att Socialstyrelsen tar fram en utvecklad vägledning för att stödja kommunernas socialtjänster i det brottsofferstödjande arbetet
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att Polismyndigheten ges i uppdrag att utveckla ett stöd för medarbetare vid Polismyndigheten att uppfylla skyldigheten att lämna information till brottsutsatta och att utveckla den skriftliga information som skickas ut vid brottsanmälan
- Genomföra Trygghetsberedningens förslag om att regeringen utreder förutsättningarna för Polismyndigheten att, med iakttagande av kraven på saklighet och opartiskhet, förmedla uppgifter om brottsutsatta.

Rättsstatsfrågor

Ett av den gröna rörelsens viktigaste uppdrag är att försvara demokrati och mänskliga rättigheter. Miljöpartiet de gröna värnar om rättsstatens principer, vilka bland andra innefattar allas likhet inför lagen, ett oberoende rättsväsende, frihet från korruption och otillbörlig påverkan liksom individuella och grundlagsskyddade fri- och rättigheter som yttrande- och tryckfrihet, föreningsfrihet och skydd mot diskriminering.

Utvecklingen i världen går dessvärre åt motsatt håll, mot mindre demokrati och allt fler auktoritära stater, som i vissa fall har utvecklats i länder som betraktats som demokratier med val och flerpartisystem. Det finns all anledning att såväl stärka skyddet för rättsstatens principer som försvåra förändringar i rättssystemen, även i Sverige.

Personlig integritet och skydd mot diskriminering

Rätten till en rättvis rättegång är en av hörnstenarna i en välfungerande rättsstat. Alla har rätt till en rättvis prövning av en oberoende domstol. Alla är också skyddade mot otillåtna ingrepp i den personliga integriteten. Eftersom staten har ett övertag i förhållande till den enskilde individen, är det viktigt att slå vakt om individens integritet och rättigheter. All ny lagstiftning om hemliga tvångsmedel ska därför möta högt ställda krav på rättssäkerhet.

På senare år har ett flertal förändringar gjorts i den straffrättsliga lagstiftningen. Myndigheterna har också fått fler och starkare befogenheter att utreda brottslighet, till exempel genom hemliga tvångsmedel. Det kan vara befogat och väl motiverat att öka rättsväsendets möjligheter att lagföra brott, men de ingrepp som görs behöver vara nödvändiga, effektiva och proportionerliga. Miljöpartiet vill därför se en regelbunden utvärdering av de ingrepp i den personliga integriteten som den straffrättsliga lagstiftningen har inneburit, i syfte att få en helhetsbild.

Idag är diskriminering en del av många människors vardag. För att vi ska få ett samhälle fritt från diskriminering behöver lagstiftningen utvecklas där det finns brister.

En bred utredning bör tillsättas om hur skyddet mot diskriminering och särskilt diskrimineringslagen kan stärkas. Lagen bör anpassas för att i större utsträckning kunna

tillämpas vid diskriminering på grund av hudfärg, språk eller religion. En del i den utredningen bör vara att överväga språk som diskrimineringsgrund. Diskrimineringslagen ska också ta hänsyn till att diskrimineringsgrunder kan samspela och möjliggöra för ett intersektionellt perspektiv i implementeringen. Kränkande reklam bör också omfattas av diskrimineringslagen. Utredningen Ett utökad skydd mot diskriminering (SOU 2021:94) har föreslagit att arbetstagares skydd mot diskriminering i form av trakasserier och sexuella trakasserier bör förstärkas i arbetsmiljölagstiftningen. Dessutom bör arbetsgivaren ha en skyldighet att arbeta aktivt mot trakasserier och sexuella trakasserier även när de utförs av tredje man. Utredningen ansåg också att det straffrättsliga skyddet avseende diskriminering bör utredas. Miljöpartiet instämmer i utredningens bedömning och anser att dessa frågor bör utredas inom ramen för en bred utredning om hur skyddet mot diskriminering kan stärkas.

Det är mycket viktigt att säkerställa ett starkt skydd mot diskriminering från de rättsvårdande myndigheternas sida. Diskrimineringsombudsmannen (DO) och en rad antidiskrimineringsbyråer har framfört att dagens utformning av diskrimineringslagen, som undantar myndighetsutövning av bland annat tull och polis, utgör en begränsning i individers skydd mot diskriminering från myndigheternas sida.³² De menar att den bristfälliga lagstiftningen lett till att de ofta ansett sig förhindrade att bistå enskilda personer som upplevt en missgynnande behandling. DO anser att det är en absolut nödvändighet att diskrimineringslagens förbud mot diskriminering utökas till att även omfatta myndigheters åtgärder – eller underlåtenhet att vidta åtgärder – i förhållande till allmänheten. Ett sådant förslag presenterades också i betänkandet Ett utökad skydd mot diskriminering (SOU 2021:94). Miljöpartiet anser att det är mycket angeläget att människor har ett fullgott skydd mot diskriminering i förhållande till myndighetsutövning. Vi anser därför att förslaget bör genomföras.

Fler ska få möjlighet att söka upprättelse när de utsatts för diskriminering. Därför bör en utredning tillsättas om hur rättshjälssystemet kan göras mer generöst. Antidiskrimineringsbyråerna bör också stärkas.

Miljöpartiet vill också tillsätta en utredning om hur Sverige fullt ut ska leva upp till FN:s konvention om rasdiskriminering och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utredningarna bör omfatta frågan om att införliva konventionerna i svensk lagstiftning. Även frågan om att lägga till funktionsnedsättning som grund för hets mot folkgrupp bör utredas.

Miljöpartiet vill

- Att ny lagstiftning om hemliga tvångsmedel alltid ska möta högt ställda krav på rättssäkerhet
- Att en regelbunden utvärdering görs av de ingrepp i den personliga integriteten som den straffrättsliga lagstiftningen innebär
- Tillsätta en bred utredning om hur diskrimineringslagen kan stärkas
- Skapa ett heltäckande skydd mot diskriminering i offentlig verksamhet
- Tillsätta en utredning om hur rättshjälssystemet kan göras mer generöst
- Tillsätta en utredning om hur Sverige fullt ut ska leva upp till FN:s konvention om rasdiskriminering, inklusive genom att ta ställning till om konventionen ska bli svensk lag

³² Diskrimineringsombudsmannen, 2023-04-18, <https://www.do.se/om-do/pressrum/aktuellt/2023/2023-04-18-diskrimineringslagen-behover-utvidgas>.

- Tillsätta en utredning om hur Sverige fullt ut ska leva upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, inklusive genom att ta ställning till om konventionen ska bli svensk lag
- Tillsätta en utredning om att lägga till funktionsnedsättning som grund för hets mot folkgrupp
- Stärka antidiskrimineringsbyråerna.

Åtgärder mot korruption och otillbörlig påverkan

Lobbying är ett viktigt verktyg som används av intresseorganisationer för att åstadkomma förändring. Denna möjlighet att påverka politiken bidrar till en levande demokrati och leder till värdefulla diskussioner, kontaktytor och utbyte av kunskap. Samtidigt är det viktigt att den kontakt som sker är transparent.

På senare år har marknaden för public affairs-företag vuxit. I Sverige saknas regler för transparens för den här typen av verksamhet, vilket försvårar möjligheterna att granska beslutsprocesser och potentiellt ensidiga eller tvivelaktiga kontakter mellan beslutsfattare och intresseorganisationer. Det är viktigt att verksamheten blir mer öppen, så att medborgare har insyn i vilka intressen som är med och påverkar de politiska besluten. Som ett steg i den riktningen vill Miljöpartiet införa ett transparensregister där möten och aktörer redovisas öppet. Registret ska omfatta riksdagen, regeringen och myndigheter. Även regioner och kommuner kan komma ifråga. Transparensregistret bör vara obligatoriskt. Ansvaret för transparensregistret bör ligga på det offentliga, så att exempelvis dataskyddsförordningens regler säkerställs.

Både Europaparlamentet och riksdagen har på senare tid skakats av avslöjanden om korruption och otillåten påverkan mot beslutsfattare. I december 2022 började en enorm korruptionsskandal rullas upp i EU-parlamentet. Flera EU-parlamentariker greps efter anklagelser om korruption och penningtvätt.

Även om Sverige internationellt sett ligger bra till, har Sverige den senaste tiden dalat i Transparency Internationals antikorrupsionsindex. Tillsammans med Singapore hamnar Sverige på en femteplats – vilket är den lägsta placeringen på elva år. I september 2022 avslöjade TV4:s Kalla fakta hur fem av riksdagens partier aktivt har försökt kringgå den lag som finns för anonyma partidonationer – en lag som ska förhindra korruption. Avslöjandet riskerar att undergräva tilltron till de politiska partierna och till demokratin. Regelverket måste stramas åt.

Miljöpartiet vill därför skärpa lagen om anonyma partibidrag och täppa till luckorna som gör att partierna kommer runt syftet med lagstiftningen, så att väljarna ska veta vem eller vilka som finansierar partierna och därmed kan påverka politiken. Straffansvaret bör också ses över så att de som bryter mot reglerna också får ett kännbart straff.

Europa befinner sig just nu i det mest allvarliga säkerhetsläget sedan andra världskriget. Desinformation och cyberkrigföring används för att påverka Sveriges säkerhet. Säkerhetspolisen har nyligen höjt terrorhotnivån till en fyra på en femgradig skala. Säpo uppger att främmande makt utför påverkansförsök på exempelvis den svenska grundlagen, ekonomin och den politiska suveräniteten. Påverkansförsöken mot svenska politiker ökar och kontakter tas med ledamöter på lokal, regional och nationell

nivå. Säkerhetspolisen bedömer att ryska underrättelseaktiviteter och annan säkerhetsshotande verksamhet kan förväntas öka.

Samtidigt hör Sverige till de få länder i Europa som fortfarande tillåter utländska bidrag till politiska partier. Enligt Ideas databas har 77 procent av alla europeiska länder, inklusive Finland och Norge, ett förbud mot donationer från utländska källor. Motsvarande global siffra är 70 %, av de 180 länder som kartlagts. Det är dags att Sverige skärper regelverket och begränsar möjligheterna för främmande makt att påverka Sveriges partier, demokrati och säkerhet. Utländsk finansiering av partier bör därför förbjudas.

Regeringen har tillsatt en parlamentarisk utredning (Dir. 2023:88) som bl.a. ska se över frågor om anonyma partibidrag, utländsk partifinansiering och inrättandet av ett lobbyregister, något vi välkomnar.

Även myndigheter kan vara en måltavla för otillbörlig påverkan och korruption. Riksrevisionen har granskat de statliga myndigheternas och regeringens arbete med att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda. Riksrevisionens övergripande slutsats är att arbetet i många delar är effektivt. Riksrevisionen bedömer dock att det behövs ett förbättrat stöd till myndigheter där trakasserier, hot och våld är mer ovanliga, och lämnar ett antal rekommendationer till regeringen. Dessa rekommendationer anser Miljöpartiet att regeringen bör ta vidare.

Det handlar dels om att ge en myndighet i uppdrag att inrätta en funktion som ska stödja myndigheter med praktiska råd och verktyg, framför allt de myndigheter som saknar erfarenhet av och resurser för att hantera trakasserier, hot och våld. Det bör också övervägas om funktionen även kan erbjuda stöd till kommuner och regioner. Riksrevisionen föreslår också att en myndighet ges i uppdrag att ta fram kunskapsunderlag som dokumenterar erfarenheter från, och kan ge stöd till, mindre myndigheter och myndigheter där förutsättningarna för verksamheten förändras. Även regioner och kommuner bör på sikt omfattas. Slutligen bör det övervägas ändringar i lagstiftningen som gör att myndigheter vid behov kan minska enskilda beslutsfattares eller handläggares utsatthet, men utan att medborgarnas grundläggande rätt att ta del av information äventyras. Miljöpartiet anser att sådana förändringar bör utredas och betonar samtidigt att medborgarnas demokratiska fri- och rättigheter ska värnas.

Miljöpartiet vill

- Lagstifta om att möten alltid ska redovisas och införa ett transparensregister
- Skärpa lagen om anonyma partibidrag och se över straffansvaret
- Förbjuda utländsk finansiering av partier
- Följa Riksrevisionens rekommendation att ge en myndighet i uppdrag att inrätta en funktion som ska stödja myndigheter med praktiska råd och verktyg
- Följa Riksrevisionens rekommendation att ge en myndighet i uppdrag att ta fram kunskapsunderlag som dokumenterar erfarenheter från, och kan ge stöd till, mindre myndigheter och myndigheter där förutsättningarna för verksamheten förändras och på sikt även kommuner och regioner
- Följa Riksrevisionens rekommendation att överväga ändringar i lagstiftningen som gör att myndigheter vid behov kan minska enskilda beslutsfattares eller handläggares utsatthet, men utan att medborgarnas grundläggande rätt att ta del av information äventyras.

Demokratibrott och hot mot förtroendevalda, journalister och opinionsbildare

Hot, hat och våld mot förtroendevalda får omedelbara konsekvenser för individen men hotar också det demokratiska systemet i stort. Förtroendevalda i kommuner och regioner omfattas inte av arbetsmiljölagstiftningen, eftersom de inte är anställda. Det är i stället kommun- och regionfullmäktige som bär ansvaret, vilket innebär att olika politiska beslut kan fattas avseende hur hoten ska hanteras. Det är viktigt att arbeta för att öka tryggheten för förtroendevalda och att klargöra ansvarsfördelningen, så att det blir tydligt vilka instanser som ansvarar för att säkerställa tryggheten.

Hot och hat är också ett stort hinder för utövare av samhällsnyttiga funktioner, journalister, föreningslivet och enskilda opinionsbildare som undviker att göra sina röster hörda på grund av risken för att utsättas. Riksdagen fattade den 20 juni 2023 beslut om att skärpa synen på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner (prop. 2022/23:106). Förslaget baseras på en utredning som tillsattes av den tidigare socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen. Det straffrättsliga skyddet för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner, som hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänstpersonal, förstärks. Straffen skärptes också för brott mot tystnadsplikten. För att stärka det straffrättsliga skyddet för journalister införs en särskild straffskärpningsgrund för brott som begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik. Det var ett viktigt steg i rätt riktning. Miljöpartiet anser dock, i likhet med bland andra Civil Rights Defenders, att den nya straffskärpningsgrunden även bör omfatta oberoende opinionsbildare som arbetar inom civilsamhället och journalister utan uppdragsgivare. Vi vill också se över om skyddet kan omfatta personer som utövar ett frivilligt och ideellt engagemang. Även dessa grupper fyller en central funktion i samhället och måste kunna använda sig av sin yttrandefrihet för att värna demokratiska värden.

I regering tog vi fram handlingsplanen Till det fria ordets försvar (Ku17:04), i syfte att motverka hot och hat mot journalister, förtroendevalda och konstnärer. Handlingsplanen bör nu uppdateras. Civilsamhället är en av grundpelarna i den svenska demokratin. På senare tid har vi sett flera exempel på när organisationers arbete ifrågasätts, vilket är en trend som känns igen runtom i Europa. I arbetet med handlingsplanen behövs därför bland annat en kartläggning av den aktuella hotbilden mot civilsamhället och konkreta åtgärder för att värna och vidga det demokratiska utrymmet. Att involvera civilsamhällets aktörer i arbetet är av central betydelse.

Miljöpartiet vill

- Öka tryggheten för förtroendevalda i kommuner och regioner
- Utvidga det straffrättsliga skyddet även till opinionsbildare som arbetar inom civilsamhället och till personer som utövar ett frivilligt och ideellt engagemang
- Uppdatera handlingsplanen Till det fria ordets försvar (Ku 17:04).

Artificiell intelligens och brottslighet

Brottslighet inom det digitala området kan röra allt från datorvirus, stulna kontouppgifter och digitala konton till elektroniska bankbedrägerier och hackade

företagskonton³³. Artificiell intelligens, AI, innebär dels helt nya sätt att begå brott men också nya sätt att bekämpa brottslighet. Miljöpartiet vill förstärka regleringen kring AI och att mer kunskap tas fram på området.

Det finns stor potential i hur tekniken kan användas för att bekämpa brottslighet. Men det är fortfarande en ung teknik som ständigt utvecklas och med utvecklingen kommer också utmaningar och risker. Det behövs mer forskning på området. Miljöpartiet vill se en kartläggning av vilka risker som finns med att använda AI för att bekämpa brott samt vilka insatser som kan vidtas för att minska dessa risker.

Vid användning av AI finns en risk för diskriminering. De data som AI-system tränas med är nämligen sällan eller aldrig neutrala, vilket leder till att AI:n fattar orättvisa beslut eller ger information som inte kan anses vara jämställd. Miljöpartiet vill därför säkerställa att AI omgärdas av etiska riktlinjer och att användning och utveckling sker med respekt för grundläggande fri- och rättigheter. Detta är viktigt inom alla samhällsområden där AI används, inklusive inom rättsväsendet.

Miljöpartiet vill

- Kartlägga vilka risker som finns med att använda AI för att bekämpa brott samt åtgärder för att minska riskerna
- Säkerställa att AI används och utvecklas med respekt för grundläggande fri- och rättigheter, särskilt när ny lagstiftning, strategier och etiska riktlinjer tas fram för AI.

Våldsbejakande extremism och terrorism

Samhället kan inte tolerera våld oavsett vilken ideologi som ligger bakom. Miljöpartiet vill förebygga att extremistiska och våldsbejakande attityder uppstår och agera när de omsätts i handling, med rättssäkerheten som grund, eftersom det är just det öppna samhällets värderingar vi ska försvara. I regering har Miljöpartiet inrättat ett centrum mot våldsbejakande extremism. Vi vill nu ge polisen möjlighet att samarbeta bättre med utländska myndigheter för att bekämpa terrorism och brottslighet över landsgränserna.

Arbetet mot antidemokratiska och våldsbejakande aktörer behöver stärkas. Det kräver ett effektivt arbete mot de värderingar som dessa organisationer står för. I regering tillsatte vi en utredning som nu har föreslagit en kriminalisering av bl.a. förnekelse av Förintelsen, folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser (SOU 2023:17). Utredningen föreslår också att enskilda brottsoffer ska få ett bättre skydd av bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Miljöpartiet ser positivt på dessa förslag. Vi vill också se ett förbud mot rasistiska organisationer, så som har föreslagits av Kommittén om förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27).

Miljöpartiet vill

- Ge polisen möjlighet att samarbeta bättre med utländska myndigheter för att bekämpa terrorism och brottslighet över landsgränserna
- Att regeringen tar vidare förslaget från utredningen En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (SOU 2023:17) om att kriminalisera bl.a. förnekelse av folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser såsom hets mot folkgrupp

³³ Forskare vid Umeå universitet, 2021-01-27, https://www.umu.se/nyheter/ai-forskare-ger-ny-syn-pa-digital-brottslighet_10059816/.

- Att enskilda brottsoffer ska få ett bättre skydd av bestämmelsen om hets mot folkgrupp
- Införa ett förbud mot rasistiska organisationer.

Rättsväsendets oberoende och nämndemannasystemet

Ett oberoende rättsväsende med fristående domstolar är en av grundvalarna i det svenska statsskicket. Att det finns ett avstånd mellan riksdagen och regeringen i förhållande till domstolarna är avgörande. Ett gediget arbete har gjorts av den parlamentariska grundlagskommittén (Ju 2020:04) för att stärka domstolarnas oberoende. Två särskilt viktiga förslag är att ett skydd för domstolarnas oberoende införs i regeringsformen och att en mer oberoende domstolsadministration införs. Det namn som föreslås är Domstolsstyrelsen. Miljöpartiet kommer arbeta för att förslagen genomförs.

Advokater har en central roll i det svenska rättssystemet. Advokaternas oberoende är viktigt för att enskilda och företag ska kunna anlita kvalificerade rådgivare som inte har andra lojaliteter än till klienten. För att säkerställa advokaters ställning över tid, vill Miljöpartiet skydda oberoendet i grundlagen, något som efterfrågas av Sveriges advokatsamfund.

På senare år har flera uppmärksammade fall visat att partipolitiken kan ha påverkat hur nämndemän agerar vid våra domstolar. Det har skett över hela den politiska skalan och är, oavsett vilket parti som nominerat en nämndeman, oacceptabelt. En studie från Uppsala universitet 2015 visade exempelvis att utgången i migrationsmål påverkats av vilka partier som nominerat de tjänstgörande nämndemännen.³⁴ Bara misstanken om att politisk färg kan påverka hur nämndemän dömer i enskilda mål utgör skäl för oro. Vi behöver ställa oss frågan om partierna verkligen ska ha inflytande över vilka domare som dömer vid våra domstolar.

Miljöpartiet vill stoppa politiseringen av domstolarna och öka domstolarnas oberoende från politiken. Vi föreslår därför att de politiska partierna inte längre ska ha någon roll i rekrytering, nominering eller val av nämndemän. Den processen kan bedrivas av exempelvis Domstolsverket/Domstolsstyrelsen, länsstyrelserna eller andra aktörer och rikta in sig till kandidater i många olika delar av samhället. Det är viktigt att sammansättningen av nämndemän speglar hela samhället och blir mer representativ vad gäller till exempel ålder, yrke och bakgrund. Vi vill tillsätta en utredning som ska lämna förslag på hur ett nytt system kan se ut. För- och nackdelar med olika modeller ska övervägas.

Miljöpartiet vill

- Genomföra Grundlagskommitténs förslag om att grundlagsskydda domstolarnas oberoende
- Genomföra Grundlagskommitténs förslag om att införa en domstolsstyrelse
- Grundlagsskydda advokaters oberoende
- Reformera nämndemannasystemet. Nämndemän ska vara opolitiska och inte längre tillsättas av politiska organ.

³⁴ Uppsala universitet, 2015-05-06: <https://www.uu.se/nyheter/artikel/?id=4620&typ=>.

Rättssäkert och väl underbyggt lagstiftningsarbete

Ett gediget arbete har gjorts av den parlamentariska grundlagskommittén (Ju 2020:04) för att stärka demokratin genom att skydda grundlagarna mot snabba ändringar. Ett viktigt förslag som kommittén lämnar är att kvalificerad majoritet ska gälla vid grundlagsändringar. Det kommer göra det svårare att ändra grundlagarna, något Miljöpartiet har arbetat för under lång tid.

Miljöpartiet står bakom den parlamentariska kommitténs förslag, men har i ett särskilt yttrande framhållit att vi helst vill se att grundlagsändringar bara ska få göras efter ett mellanliggande ordinarie riksdagsval. Det bör alltså inte kunna vara ett extraval. Skälen är att detta skapar en ytterligare tröghet i systemet och ger utrymme för att frågorna blir allsidigt belysta och för en gedigen allmän debatt.

I takt med samhällsutvecklingen, inte minst den växande utmaningen med att bekämpa grov och organiserad brottslighet, har det blivit vanligare med lagförslag som inskränker grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Sådana inskränkningar kan i vissa fall vara motiverade och proportionerliga, i andra fall inte. Ofta krävs justeringar under arbetets gång för att möta krav på nödvändighet och proportionalitet. I ärenden som rör sådan lagstiftning vill Miljöpartiet att utredningsarbetet ska göras av en utredning som står oberoende från regeringen. Endast i undantagsfall ska förslag till sådan lagstiftning få presenteras i departementspromemorior.

När viktiga intressen ska vägas mot varandra är det viktigt att lagstiftningsprocessen är robust och ger utrymme för en allsidig belysning. Samtidigt kan det ibland krävas en snabbare beredningsprocess, som exempelvis under större kriser såsom coronapandemin. Oavsett skäl är det viktigt att regeringen tydligt motiverar de avsteg som görs från beredningskravet, exempelvis genom att remisstiden förkortas. Miljöpartiet vill att en utredning tillsätts som ska lägga fram förslag om i vilka situationer avsteg från beredningskravet kan vara acceptabelt.

Lagrådet har en konstitutionellt viktig roll som juridiskt expertorgan och rådgivare. Det är viktigt att regeringen tydligt redovisar hur den har tagit vidare rekommendationer från Lagrådet samt varför ett yttrande från Lagrådet i vissa fall inte anses behövas.

Miljöpartiet vill utreda om Lagrådets ställning bör stärkas, något som lyfts av bl.a. Sveriges advokatsamfund. Vi vill utreda om det bör åligga regeringen att, i de fall regeringen frångår Lagrådets synpunkter, redovisa de överväganden som gjorts och som motiverar att Lagrådets synpunkter frångås. Regeringen bör även motivera varför det i förekommande fall inte anses nödvändigt överhuvudtaget att inhämta Lagrådets yttrande över ett lagstiftningsärende.

Miljöpartiet vill

- Genomföra Grundlagskommitténs förslag om att kvalificerad majoritet ska gälla vid grundlagsändringar
- Att grundlagsändringar bara ska få göras efter ett mellanliggande ordinarie riksdagsval
- Att en utredning tillsätts som ska lägga fram förslag om i vilka situationer avsteg från beredningskravet kan vara acceptabelt
- Att lagstiftning som är särskilt viktig ur rättsstatlig eller demokratisk synvinkel alltid ska föregås av en kvalificerad och från regeringen oberoende utredning
- Att Lagrådets ställning stärks såtillvida att i de fall regeringen frångår Lagrådets synpunkter, ska regeringen redovisa skälen för detta

- Regeringen bör även motivera varför det inte anses nödvändigt att inhämta Lagrådets yttrande.

Märta Stenevi (MP)

Per Bolund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Camilla Hansén (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Daniel Helldén (MP)

Rebecka Le Moine (MP)

Emma Nohrén (MP)

Elin Söderberg (MP)

Rasmus Ling (MP)

Amanda Lind (MP)

Jan Riise (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Emma Berginger (MP)

Linus Lakso (MP)

Katarina Luhr (MP)

Jacob Risberg (MP)